

Kuramsal Derleme

Psikotik Yapı, Baba İşlevi ve Lacanyen Kavramsallaştırma

Ali İhsan YAKA^{1*}

1 Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

Makale Bilgisi

Anahtar kelimeler:

baba işlevi,
biyomedikal
model,
Lacanyen
kavramsallaştırma,
psikoz

Keywords:

paternal function,
biomedical model,
Lacanian
conceptualization,
psychosis

Öz

Bu çalışmada genel olarak psikozun teşhis ve tedavi yöntemiyle ilgili on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru gelişen ve global düzeyde etkili olan biyomedikal yönelimli yaklaşım ile Freud'un baba kompleksi üzerinden açıkladığı ve daha sonra Lacan'ın baba işlevi bağlamında kavramsallaştırdığı psikanalitik çalışmalar, tarihsel bağlamda karşılaştırılarak ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır. Çalışmanın birinci amacı, ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinde psikozun genellikle biyomedikal olarak kavramsallaştırıldığını, ancak psikanalitik yaklaşımın temelinde yer alan sübjektivasyonun ihmal edildiğini ilgili literatür üzerinden vurgulayarak, ruh sağlığı alanında bu konunun kritik önemini psikanalitik bağlamda ortaya koymaktır. İkinci amacı, psikanalitik çalışmalara yeterince yer vermeyen ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinde göz ardı edilen Lacanyen kavramsallaştırmanın, psikozun yapısal teşhis ve tedavi süreçlerine dair özgün katkılarını ön plana çıkarmaktır. Son olarak üçüncü amacı ise, Lacan'ın psikotik yapıyı açıklarken, özellikle baba işlevine atıf yapmasını ve bu konudaki topolojik yorumlarını temel alarak, Baba'nın-Adları'nın, kodlama mekanizması olarak işlev gördüğünü ve üç temel ruhsal yapının ise senkronik olarak bu kodlama yoluyla baba metaforu üzerinden oluştuğunu ileri sürmektir. Böylece, Lacan'ın ruhsal yapıların oluşumunu açıklarken kullandığı topoloji matematiği ile ilgili çalışmalarından da kısaca yararlanılarak, bu kavramsallaştırma modelinin bir grafik üzerinden açıklanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Lacan'ın psikotik yapıdaki kod ve mesaj fenomenlerine dair temel düzeydeki arzu grafiği üzerinden geliştirdiği topolojik yorumları ile simgesel, baba işlevi ve ruhsal yapılar arasındaki ilişkiye yönelik çalışmaları referans alınmıştır.

Abstract

The current study contrasted the biomedical-oriented approach that emerged in the late nineteenth century, exerting global influence on psychosis diagnosis and treatment, with Freud's psychoanalytic studies involving the father complex, later reinterpreted by Lacan within the framework of the father function, in a historical context and discussed within the relevant literature. The primary aim of this study was to emphasize that while psychosis is generally conceptualized using biomedical terms within mainstream clinical psychiatry and psychology, the neglect of the subjectivation inherent in the psychoanalytic approach is evident, thus highlighting the critical significance of this aspect within the realm of mental health. The second aim was to highlight the original contributions of the Lacanian conceptualization, often overlooked in mainstream clinical psychiatry and psychology disciplines that inadequately incorporate psychoanalytic studies, to the structural diagnosis and treatment processes of psychosis. Lastly, the third aim was to assert that, based on Lacan's explicit reference to the paternal function and his reliance on topological interpretations in explicating psychotic structure, the Names-of-the-Father function as a coding mechanism, resulting in the synchronic emergence of the three fundamental psychic structures through this coding via the paternal metaphor. Thus, the aim was to elucidate this conceptual model by drawing on Lacan's topological studies in part, presenting it through a graphical representation. In this context, Lacan's interpretations of the first-level desire graph, code, and message phenomena related to psychotic structure, as well as his studies exploring the relationship among the symbolic, the paternal function, and mental structures, were referenced.

*Sorumlu yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

e-posta: alihsanyaka@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.1282059

Gönderim Tarihi (Received): 12.04.2023; Kabul Tarihi (Accepted): 21.10.2023

ISSN: 2148-4376

Giriş

Tarihsel olarak, ilk kez Yunan hekimleri milattan önce birinci ve ikinci yüzyıllarda psikotik yapıyla ilgili semptomlardan bahsetmişlerdir. Ancak, birçok kültürde psikoz, hastalık olarak kabul edilmediği için neredeyse on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar psikoz hastaları genellikle yanlış inanışlarla ilişkilendirilerek çeşitli damgalamalara ve cezalandırma uygulamalarına maruz kalmışlardır. Psikoz hastalarına yönelik bu ön yargılardan dolayı birçok vaka çoğu zaman yalnız bırakılmış, kanun dışı kabul edilmiş veya ölüm cezasına çarptırılmıştır (Corblatt ve diğerleri, 1999). On dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyıl başlarında ise ruh sağlığı uzmanları psikozla ilgili klinik çalışmalarında öncelikle gözlemlenebilir olan semptomlara odaklanmışlardır (Leader, 2011). O dönemdeki uzmanlar, psikoz hakkında çeşitli görüşler öne sürmüş olsalar da sonradan bu yaklaşımlarının bütün psikoz vakalarına uygun düşmediğini fark etmişlerdir. Örneğin, halüsinasyonları zamanla ortadan kaybolan veya kendisine eziyet edildiğinden yakınan bazı psikoz hastalarının daha sonra bu şikayetlerden hiç bahsetmemesi ya da tedavi için gelmeyen vakaların oldukça fazla olması, psikozun kavramsallaştırılmasıyla ilgili çeşitli zorluklara neden olmuştur (Corblatt ve diğerleri, 1999). Bazı hastaların genel olarak sosyal yaşama uyum sağlayan, görünürde semptomları olmayan, genel olarak dağılmayan, tetiklenmemiş psikoz hastaları olması da psikozu kavramsallaştırmayı zorlaştıran ayrı bir faktör olmuştur. Örneğin, Charles Lasegue ve De Clerambault gibi bazı psikiyatristler, psikoz hastalarının rasyonel çıkarım konusunda iyi olabildiklerini ve duydukları sesler veya hezeyanlarıyla ilgili akıl yürütme yetilerini kullanarak bunları anlamlandırabileceklerini belirtmişlerdir (aktaran, Leader, 2011). Bu durum aynı zamanda bazı psikiyatristlerin, psikozdaki birçok ruhsal yetinin sağlam kalabildiğiyle ilgili bir görüş benimsemelerine neden olmuştur (Lakoff, 2005; Leader, 2011). Bu uzmanlara göre psikoz hastası olmak, hasta veya hastanın çevresindekiler için psikozun ani bir kriz şeklinde tetiklenebileceği anlamına gelmemiştir. Eugen Bleuler, araştırmalarından sonra psikozun en yaygın çeşidinin örtük şizofreni olduğunu ancak şizofreni teşhisini dışarıda bırakacak herhangi bir klinik semptomun bulunmadığını, diğer bir ifadeyle herhangi bir kişinin şizofren olmadığını kanıtlayacak bir yöntemin olmadığını belirtmiştir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Sanislow ve Carson, 2004). Benzer bir şekilde Silvano Arieti, tedavi görmeyen bir psikoz hastasının, genellikle kendi hastalığının farkında olmadığını ifade etmiştir. Psikoz teşhisinin belirsizliğine yönelik çeşitli vaka örnekleri ise beyaz psikoz, normal psikoz, saydam psikoz, gündelik psikoz, mahrem psikoz ve olağan psikoz gibi çeşitli adlandırmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Leader, 2011).

Yirminci yüzyılın başlarında Fransız psikiyatristler Paul Seriuex ve Joseph Capgras, psikotik yapıyla ilgili ayrıntılı bir literatür incelemesi yaptıktan sonra psikoz hastalarının

herhangi bir semptom göstermeden çevrelerine uyum sağlamalarının mümkün olduğunu ifade ederek, psikozu ruhsal bir hastalık olarak sınıflandırmanın uygun olup olmadığını sorgulamışlardır (Maher, 2004). Ayrıca Seriuex ve Capgras bazı psikoz vakalarının, belli düşünce kategorileriyle ilgili bir zorluk yaşamak dışında genellikle sosyal çevrelerinde herhangi bir olumsuzluk şüphesi uyandırmadan günlük hayata iyi uyum sağlayabildiklerini ifade etmişlerdir (Leader, 2011; Maher, 2004).

Psikozla ilgili bu çalışmalardan sonra Sigmund Freud'un geliştirmiş olduğu psikanaliz kuramıyla birlikte psikozla yönelik kuramsal açıklamalar da psikanalitik yönelimli çalışmalar ile genişlemeye başlamıştır. Ancak, Leader'ın (2011) psikozla ilgili tarihsel incelemesinde belirttiği gibi psikanalistler arasında da psikozun semptomlarına yönelik farklı yaklaşım ve tartışmalar yaşanmıştır. Örneğin, Sigmund Freud'u ilk kez 1910 yılında ziyaret etmiş olan Rus aristokrat Sergei Pankejeff'in dört yıllık bir tedavisinin ardından Freud, ürkütücü şekilde kendisine bakan bir grup kurdun görüldüğü kilit rüyasından dolayı "Kurt Adam" olarak adlandırdığı hastası üzerinden bir vaka öyküsü yazmıştır. Amerikalı psikiyatrist ve psikanalist Ruth Mack Brunswick ile tedaviye devam eden bu hastaya daha sonra paranoya teşhisi koyulmuştur. Hastayı tanıyan başka bir Amerikalı psikiyatrist ve psikanalist olan Muriel Gardiner ise Sergei Pankejeff'in gözlemlenebilir bir semptomunun olmaması ve genel olarak güvenilir bir insan izlenimi verdiğini ifade ederek paranoya teşhisine itiraz etmiştir (Leader, 2011). Bu tür tartışmalı vaka örnekleri, sonrasında Kraepelinci görüşün etkisiyle ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinde, psikozun genellikle kötüleşen semptom örüntüsü olarak algılanmasına ve dolayısıyla tedaviye yönelik olarak semptom odaklı biyomedikal yaklaşımların hızla benimsenmesine neden olmuştur (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Leader, 2011; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007).

Böylece psikozu analitik olarak açıklamaya yönelik yaklaşımlar, ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinden uzaklaşarak varoluşçu, fenomenolojik ve Lacanyen yaklaşıma doğru kaymaya başlamıştır (Lakoff, 2005; Leader, 2011).

Psikozun BiyoMedikal¹ Model Olarak Kavramsallaştırılması

Sınıflandırmanın nasıl yapılacağı, hastalığın da seyrini önceden belirleyebileceği için başta Emil Kraepelin olmak üzere birçok psikiyatrist psikozun nasıl sınıflandırılacağı konusunun önemli olduğunu düşünmüşlerdir (Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994;

¹ BiyoMedikal model, psikopatolojinin temel nedeninin özellikle fiziksel veya biyolojik bir soruna bağlı olduğu ve bunun medikal/tıbbi yöntemlerle tedavi edilmesi gerektiğini savunan bir kavramsallaştırma modelidir (Budak, 2003). Psikopatolojide sübjektif deneyimler yerine tıbbi/medikal süreçlere öncelik verildiğini vurgulamak için medikal kavramının baş harfi burada büyük yazılmıştır.

Sanislow ve Carson, 2004). Sınıflandırma yaklaşımı, psikozun gözle görülür semptomlarına göre belirlendiği için tedaviye yönelik müdahalelerde ayrıca biyomedikal yönelimin gelişmesine neden olmuştur (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Leader, 2011; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Bu durum psikofarmakolojinin psikoza yönelik tedavi yaklaşımında bir araç olarak kullanılması yerine aynı zamanda temel bir amaç haline dönüşmesine neden olmuştur (Lakoff, 2005; Leader, 2011). Örneğin, başlangıçta anti-psikotik ilaçların uysallık veya uyuşukluk gibi yan etkileri, tedavi sürecinde geçici olarak ödenmesi gereken bir bedel olarak değerlendirilirken (Hemsley, 1994), bu özellikler yirminci yüzyıl başlarında ilaç tedavisinin hedefleri olarak anlaşılmaya başlamıştır (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Dor, 1999; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Psikofarmakoloji alanındaki gelişmeler ve psikiyatride kullanılan ilaçların yaygınlaşmasıyla birlikte psikiyatristlerin de birçoğu bu alana yönelerek genellikle davranışsal gözlemlere dayalı tanı veya teşhise yönelik bir yaklaşımı tercih etmişlerdir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994).

Psikoz hastalarıyla gerçekleştirilen analitik yönelimli psikoterapötik yöntemler ise uzun bir zaman gerektiren, zor ve güç bir iş olarak algılanmaya başlamıştır (Davison ve Neale, 2004; Lakoff, 2005; Leader, 2011; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Böylece uzun süreli analitik yönelimli bir tedavi yerine medikal bir müdahale ile iyileşiyormuş gibi görünen bir hastanın olması tercih edilmiştir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Lakoff, 2005; Leader, 2011). Bu durum aynı zamanda şizofreni tanısını alan birçok hastada psikofarmakolojik müdahale üzerinden iyileşme görülmemesi ile psikoz tedavisinde kullanılan ilaçların “anti-psikoz” yerine “anti-psikotik” olarak adlandırılmasıyla da ilişkili gelişmiştir (Leader, 2011). Diğer bir ifadeyle psikozun yapısına yönelik bir çalışma yerine (Lakoff, 2005; Leader, 2011) semptom odaklı bir durum söz konusu olmuştur (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Dor, 1999; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007).

Tarihsel olarak, birinci kuşak antipsikotik ilaçların çoğu spesifik amaçlar için değil, genellikle tesadüfi buluşlar sonucunda geliştirilmiştir. Örneğin, klorpromazin anestezi sırasında sakinleştirici olarak kullanılırken, rezepin yüksek tansiyon tedavisinde, iproniazid tüberküloz tedavisinde ve lityum urat deney hayvanlarını yatıştırmak için kullanılmıştır (Davison ve Neale, 2004). Bu maddelerin hissizleştirici özellikleri tedavi olarak pazarlanmış ve yatıştırıcı etkilerinden dolayı klinisyenler de onları “anti-psikotik” olarak

kullanabileceklerini düşünmeye başlamıştır (Leader, 2011). Böylece ruhsal hastalıkların çoğu, ilaçların etkileri bakımından tanımlanır hale gelerek medikal yönelimli bir teşhis yaklaşımına doğru bir yönelme gerçekleşmiştir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Dor, 1999; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Leader, 2011; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007).

Medikal söylemi inceleyen araştırmacılardan biri olan antropolog Andrew Lakoff (2005), herhangi bir psikiyatrik vakanın incelenmesinde tedaviyle ilgili söylemlerin, bu hastanın ilaçlara nasıl yanıt verdiği üzerine odaklanılan bir sürece dönüştüğünü ve böylece ruh sağlığı alanında hangi psikoz türü yerine hangi anti-psikotik ilaçlara yanıt verildiği şeklinde biyomedikal yönelimli bir vaka kavramsallaştırılmasının oluşturulduğunu ifade etmiştir. Başka bir ifadeyle medikal yönelimli tanıya uyacak bir hastalık bulmakla meşgul olunan bir kavramsallaştırma süreci başlamıştır (Leader, 2011; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007).

Psikofarmakolojinin dışında elektroşok yöntemi, tesadüfi olarak bir mezbahada hayvanların vücutlarından akım geçirmekle meşgul olan Ugo Cerletti'nin sadece kafadan geçen akımın hayvanları sersemlettiğini farketmesiyle geliştirilmiştir (Davison ve Neale, 2004). Dolayısıyla, şok tedavisinin beyin üzerindeki farklı etkileri, yan etki olmaktan çıkarak bir amaca dönüşmeye başlamıştır (Leader, 2011).

Biyomedikal alandaki bu gelişmeler, ilaçların çoğunun önceleri psikoterapinin başlaması için kullanılma amacını taşıyan kavramsallaştırmadan uzaklaşarak (Hemsley, 1994; Sanislow ve Carson, 2004) davranış yüzeyinin değiştirilmesi için kullanılmasına dönüşmüş ve nedene yönelik sorunlar göz ardı edilmeye başlanmıştır (Lakoff, 2005). Böylece, klinisyenlerin psikopatolojiyle ilgili önceden yaptıkları uzun dönemli çalışmalarının yerini kısa dönemli "pratik" çalışmalar almış ve insanların psikozla mücadelelerinde kendi kendilerine zamanla hangi çözüm ve telafileri geliştirebileceğini görme fırsatı azalmıştır (Leader, 2011). Bu yüzden biyomedikal yönelimli yaklaşımlarda psikotik yapıdaki sübjektif deneyim göz ardı edilmiş (Yager ve Gitlin, 2007) ve psikozun anlam dünyasında bir inşa ve yaratım çalışması içerdiğine dikkat edilmemeye başlanmıştır (Lakoff, 2005; Leader, 2011).

Davranışsal gözlemlere dayalı semptomlar ile psikoz, 1970'li yılların sonlarına gelindiğinde neredeyse eşit bir konuma gelmiştir (Sanislow ve Carson, 2004). Bu da farklı değer yargılarının davranışsal gözlemlere karışmasına ve semptomlarla ilgili objektif ya da görgül adı altındaki semptom odaklı yaklaşımların daha yoğun bir şekilde gelişmesine neden olmuştur (Yager ve Gitlin, 2007).

Aslında hastane dışında tedavi takibiyle ilgili gelişmeler 1954 yılından önce, diğer bir ifadeyle klorpromazinin ortaya çıkmasından çok önce, toplum odaklı ruh sağlığı alanındaki

değişimler ve açık erişim politikalarıyla başlamıştır (Leader, 2011). Ancak psikofarmakolojiye dayalı inşa edilen yeni bir söylem içinde (Lakoff, 2005) ilaçların getirdiği tıbbi destek sayesinde psikoz hastalarının hayatlarına hastane dışında da devam edebildiği gibi bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Ölçülebilir semptomların ruhsal bir rahatsızlıkla özdeşleştirilmesi, zamanla farklı belirtilere göre çok sayıda ruhsal bozukluk kategorisinin oluşmasına da neden olmuştur (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Dor, 1999; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Leader, 2011; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinde psikoz hastalarının subjektif deneyimlerine yönelik bu uzaklaşmanın önemli nedenleri ise psikotik yapının belirgin örneği olan paranoyaya olan farklı yaklaşımlar (Leader, 2011), psikofarmakolojinin ruh sağlığı alanı üzerindeki global düzeydeki baskın etkisi (Davison ve Neale, 2004; Lakoff, 2005) ve 1980'lerdeki psikiyatrik tanı prosedürleriyle birlikte psikozdaki anlam inşa etme meselesinin ortadan kaldırılmasıdır (Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Örneğin, Henri Claude gibi bazı ruh sağlığı uzmanları, paranoya ile paranoid durumların birbirine karıştırılmaması gerektiği üzerinde durmalarına rağmen bu ayırım, ana akım klinik psikiyatrideki değişimle önemsenmemeye başlanmıştır (Leader, 2011). İkinci dünya savaşından sonra ana akım klinik psikiyatride paranoya, tanı kategorisinden kaybolmaya başlamıştır. Böylece paranoya kelimesi yerine paranoid şizofreni, paranoid kişilik bozukluğu veya paranoid tepki gibi niteleme sıfatları kullanılmış ve paranoya ile paranoid ifadeleri arasındaki ayırım ortadan kaldırılmıştır (Sanislow ve Carson, 2004).

Psikozun Psikanalitik Olarak Kavramsallaştırılması

Freud, 1893 yılında Breuer ile birlikte gerçekleştirdiği ilk çalışmasında nevrotik yapıdaki insanların genellikle rahatsız edici olumsuz durum veya olaylarla ilgili düşüncelerine bilinçsiz bir şekilde amnezi (unutma) uyguladıklarını ve amnezi uygulanan bu olumsuz düşüncelerin şiddetine göre psikolojik semptomların ortaya çıktığını belirtmiştir (Breuer ve Freud, 1893-95/1955). Tıbbi veya medikal bir yöntem üzerinden nedeni açıklanamayan bu semptomların aslında travmatik sahnelerin anısına dikilmiş bir abide işlevi gördüğünü belirtmiştir. Freud, ayrıca psikanaliz kuramı içerisinde ruhsal bir savunma olarak bastırmanın (verdrängung), nevrotik yapının önemli bir özelliğini oluşturduğunu ve birçok insanın bebeklik ve çocukluk döneminin ilk yıllarını neredeyse hiç hatırlamamasının sebebinin ise bastırmanın bir türü olan amnezi olduğunu belirtmiştir. Freud'a göre diğer bir bastırma türü olan yer değiştirmede ise bir olayın taşıdığı anlamın daha farklı bir olay veya ayrıntıya doğru kaydırılması söz konusudur. Freud, nevrotik yapıyı diğer yapılardan ayıran bir savunma mekanizması olan bastırmanın iki türünün (amnezi ve yer değiştirme) aynı zamanda nevrotik

yapının alt kategorileri olan histerik ve obsesyonel yapıları belirlediğini ve bu yapıların semptomlarının ise aslında bir çeşit soru sorma yolları olduğunu ifade etmiştir (Breuer ve Freud, 1893-95/1955). Ancak semptomların bir soru sorma biçimi değil de bir çözüm dayatma yöntemi olduğu durumda psikotik yapıdan söz edilebilmektedir. Böylece psikotik yapıda düşüncelerin cinsel içerikleri, nevrotik yapılardaki gibi bastırılma yerine başkalarına atfedilmektedir (Freud, 1924/2000). Freud'a (1924/2000) göre ego, bastırma mekanizması üzerinden genellikle uyumsuz bir fikri duygusuyla birlikte reddedip bu fikir sanki hiç ortaya çıkmamış gibi davranmaktadır. Dolayısıyla nevrotik yapıdaki semptom, bu bastırmanın aslında başarısız olduğunu, bastırılanın geri dönüşü üzerinden göstermektedir; fakat bunu gerçekleştirdiği andan itibaren, yani tam bir reddetme (verwerfung) (olumsuzlamanın reddi) gerçekleştiği durumda, süje² psikotik yapının içinde olmaktadır (Freud, 1924/2000).

Schreber Vakası ve Baba Kompleksi

Kendi ruhsal hastalığı üzerine yazmış olduğu kitabı 1903'te yayımlanmış olan Alman yargıç Daniel Paul Schreber'in bir yandan ilahi ışıklardan oluşan tuhaf bir evrende barınan yeni bir ırkın atası haline dönüştürülmekte olduğu şeklindeki hezeyanı, diğer yandan hukuk alanında oldukça mantıklı ve keskin argümanlarda bulunabilecek uzmanlığını sergileyebilmesi, psikozdaki düşünce bozukluğunun sadece hassas bölgelere yaklaşıldığında açığa çıkabileceği fikrine neden olmuştur. Schreber hem hukuki argümanlardan hem de kişisel hikayesinden faydalanarak akıl hastanesinden taburcu olup kendi başının çaresine bakmasının uygun olduğu konusunda o dönemdeki mahkemeleri ikna etmeyi başarmıştır (Leader, 2011). Freud, Schreber vakasını tartışırken psikozdaki semptomların ikincil olduğunu ifade ederek bu belirtilerin psikoza verilen yanıtlar olduğunu ifade etmiştir. Schreber hakkındaki incelemesini yazarken yalnızca Schreber'in Akıl Hastalığının Hatıratı adlı kitabında kendisi tarafından aktarılan biyografik bilgileri kullanmıştır. Freud'un (1894/2000) Schreber'le ilgili bildikleri, genel olarak ilk hastalığının 1884 yılında Reichstag milletvekili seçimlerinde başarısız olduktan sonra depresif hipokondri atağı şeklinde ortaya çıktığı ve Schreber'in ise o zamanlar 42 yaşında bir sulh yargıçlığı olduğu şeklindedir. Schreber, tanınmış bir nöroanatomist ve psikiyatri profesörü olan Flechsig'in Leipzig'deki kliniğinde birkaç aylık tedavisinin ardından taburcu olmuştur. Schreber'in ikinci hastalığı, birkaç yıl sonra, 1893'te, Schreber 53 yaşındayken önemli bir mevki olan Saksonya temyiz mahkemesi başkanlığına atandıktan hemen sonra başlamış ve Schreber akut hezeyan nedeniyle Flechsig'in kliniğine yatırılmıştır.

² Hegel felsefesinde süje, süje-obje ilişkisi içinde süjenin sosyal ilişkilere bağımlılığını ve böylece tanınmanın tarihsellik içinde gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılmıştır (Rosenthal ve Yudin, 1997). Lacan, süjenin oluşumunu ayna evresinde belli bir tarihsellik ve sosyal ilişki bağlamında obje ile özdeşleşim üzerinden açıklamıştır (Nobus, 1998; Rose, 2003).

Schreber, yaklaşık altı ay sonra Dresden’de bulunan bir kliniğe Doktor Weber tarafından nakledilmiştir. Bu klinikte sekiz yıl boyunca tedavi gördükten sonra Dresden mahkemesinde kendini savunarak taburcu olmuştur. Schreber, kendi hastalığını ve hezeyanlarını ayrıntılı olarak anlattığı Akıl Hastalığının Hatıratı adlı kitabını, artık topluma uyum sağlayabildiğini ve hastalığının hastanede tutulmak için yeterli bir hukuki neden olmaktan çıktığını göstermek ve yargılanması sürecinde serbest bırakılma talebini desteklemek istediği için yazmıştır (Freud, 1894/2000). Schreber’in kendisi ya da başkaları için artık tehlike arz etmediğini ancak hastalığının devam ettiğini ifade eden yargıç, onun hastaneden taburcu olmasına karar vermiştir. Schreber, daha sonra eşi ve evlatlık kızıyla Dresden’de hayatına devam etmiş ve beş yıl sonra depresif psikoza nüksettiği için tekrar Leipzig’deki bir psikiyatri hastanesine yatırılmıştır. Dört yıl burada kaldıktan sonra 14 Kasım 1911 tarihinde hayatını kaybetmiştir (Freud, 1894/2000).

Freud (1894/2000), kendi incelemesinde Schreber’in hastalığının gelişimiyle ilgili olarak öncelikle onun semptomlarını nasıl yaşantıladığı, diğer bir ifadeyle sübjektif olarak nasıl deneyimlediği üzerinde durmuştur. Örneğin Schreber’in, ilk olarak 1893 yılında akut hezeyanlarından dolayı dünyanın ona tuhaf gelmeye başladığını, günlük olayların ona acayip göründüğünü ve bu olayların içinde Schreber’in kontrol edemediği anlamların saklı olduğunu hissettiği durumları incelemiştir. Schreber, bir yandan cinsel birleşme yaşayan bir kadın olmanın hoş bir şey olması gerektiğini düşünürken aynı zamanda bu düşüncelerin onun erkeklik anlayışıyla bağdaşmadığı ve doğasına aykırı olduğu için bundan rahatsız olmaya başlamıştır. Daha sonra bedeninde tuhaf dönüşümler yaşamaya başlamıştır. Bu dönüşümler, geceleri tekrar eden boşalmalar ve kendisinin şehvani adını verdiği hisler şeklindedir. Halüsinasyonları ve bedensel duyuları perseküsyon şeklindedir. Schreber, sürekli sesler duyduğu için kendisi hakkında niyeti iyi olmayan bir Tanrı’yla bir çeşit fiziksel ve zihinsel bir ağa yakalandığını düşünmektedir. Schreber, Tanrı tarafından özel olarak seçilmiş bir varlık olduğu ve vazifesinin yeni bir ırkı dünyaya getirmek olduğu şeklindeki hezeyanında karar kıldığında ise fiziksel semptomlarının verdiği şiddetli ağrılar ve işittiği seslerin sıklığında azalma yaşamaya başlamıştır (Freud, 1894/2000). Diğer bir ifadeyle uzun süren hezeyan oluşturma sürecinden sonra Schreber’de anlam ve beden kavrayışı belli bir ölçüde toparlanmıştır. Schreber, kadınlaştığını ima eden rahatsız edici düşüncelerin artık insanlığın iyiliğine dönük olduğunu düşündüğü için, örneğin “yeni bir ırkın yaratıcısı olacak bir kadına dönüşeceği” için, kadınlaşma fikriyle uzlaşmaya başlamıştır. Çünkü başlangıçta sandığı gibi sadece bir cinsel obje olarak kullanılacak bir kadına değil, aksine bozulan dünya düzenini, duyduğu seslerin veya hezeyanlarının ona tarif ettiği şekilde dünyayı yeniden uyumlu olarak kuracak bir kadına dönüştüğüne inanmıştır. Böylece Schreber, bedenindeki kadınsı zevkleri

artık reddetmeyerek bu zevklerin karşılanması onun görevi olduğunu düşünmeye ve şehvani olarak adlandırdığı hislerin de etkisiyle kadını süslere bürünerek aynada kendisini seyretmeye başlamıştır (Freud, 1894/2000).

Freud (1894/2000), Schreber’de bir hastalık olarak görünen hezeyan oluşumunun aslında bir iyileşme girişimi veya onarım olduğunu belirtmiştir. Freud’a göre bu hezeyanlar, Schreber’in dünya deneyimine bir anlam vermiş ve bedensel libidoya yönelik dağılan hislerinin toparlanmasını sağlamıştır. Freud, Schreber’in hezeyan dönüşümünden önce yaşadığı uyarılmanın vücudunun tamamına yayıldığını ancak nevrotilerde cinsel organlarda konumlandığını ifade etmiştir. Hezeyan dönüşümü, Schreber’de öncelikle ona özel bir yer tahsis edilmesi ve yeni bir ırkın yaratıcısı olarak seçilmiş tek insan olması şeklinde gerçekleşmiş ve anlaşılmayan tuhaf veya acayip deneyimler bir anlam kazanmaya başlamıştır (Freud, 1894/2000).

Böylece Schreber’in Tanrı’yla arasındaki mesafe, daha önceden her zaman sorun yaratan bir yerdeyken inşa edilen bu yeni anlam ile birlikte artık daha sağlam bir konumda olmuş ve insani konulardan hiç anlamayan bu Tanrı’ya Schreber, acıma duygusu bile hissetmiştir (Freud, 1894/2000; Leader, 2011).

Freud (1894/2000, 1924/2000), başlangıçta hezeyan türlerinin sistemli bir şekilde sınıflandırılması yerine bunların altında yatan mekanizmaların neler olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Özellikle paranoya konusunda psikotik yapının ayırt edici bir özelliği olarak yansıtma mekanizmasının devrede olduğunu ifade etmiş ve bu mekanizmayı, tahammül edilemeyen bir içsel algının dışarı atılması olarak saf ve basit bir boşaltım biçimi olarak kavramsallaştırmıştır. Ancak Freud, Schreber’in *Anılarını* inceledikten sonra yansıtma mekanizmasında tahammül edilemeyen içsel algının dışarıya boşaltılmasının aksine, Schreber’de dışarıdan içeriye geri dönen bir durum yaşandığını ve bunun nedeninin ise içeride önceden ortadan kaldırılmış bir şey olabileceğini ifade etmiştir (Freud, 1924/2000).

Daha sonra paranoyada yaşanan birçok hezeyanın temelinde bastırılmış eşcinselliğe karşı bir savunma mekanizmasının olduğunu belirten Freud, yansıtmanın psikotik yapıya özgü olmadığını ifade ederek asıl devrede olan mekanizmanın “baba kompleksi”yle ilgili olduğunu ileri sürmüştür (Freud, 1924/2000).

Freud’a göre psikotik yapıdaki hezeyanların temelini oluşturan kadına dönüşme isteği, çocukluk dönemindeki mastürbasyondan dolayı baba tarafından kastrasyona uğrama korkusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece bu korku, çocuğu, baba kompleksindeki itaat ile babaya karşı çıkmamanın veya ona isyan etmenin bir karışımı olan edilgen eşcinsel bir konumu ya da kadını konumu benimsemeye doğru sürüklemektedir (Freud, 1894/2000, 1924/2000; Leader, 2011).

Lacanyen Kavramsallaştırmada Psikotik Yapı

Jacques Lacan, psikotik yapının nedenleri üzerinde çalışmış ve Freud'un (1925/2000) Olumsuzlama (Verneinung) makalesinde geçen *verwerfung* (reddetmek) teriminin, psikotik yapıda aslında olumsuzlamanın da reddi, diğer bir ifadeyle, tam bir olumsuzlama anlamına gelebildiğini ve baba işleviyle ilgili olan bu mekanizmanın psikotik yapıda *hesaptan/simgeselden düştüğünü*³ (forclusion) belirtmiştir (Grigg, 2008; Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016). Dolayısıyla nevrotik yapılar, savunma mekanizması olarak bastırmayı (refoulement), psikotik yapılar ise *hesaptan/simgeselden düşmeyi* içermektedirler (Dor, 1999; Fink, 1995). Üçüncü bir ruhsal yapı ise tanımama/inkâr (désaveu/démenti) savunma mekanizmasıyla ilişkili olan perversiyondur (bkz. Tablo 1).

Tablo 1.

Ruhsal Yapılar ve Savunma Mekanizmaları

Ruhsal Yapı	Savunma Mekanizması
Psikotik	Hesaptan/Simgeselden Düşme (Forclusion)
Pervert	Tanımama/İnkâr (Désaveu/Démenti)
Nevrotik	Bastırma (Refoulement)

Bu üç temel ruhsal yapılanmayı psikanalitik olarak inceleyen Lacan, özellikle psikotik yapı üzerinde çalışarak *hesaptan/simgeselden düşme*, baba metaforu (métaphore du père), baba işlevi (fonction paternelle), fallik gösteren (signifiant phallique) ve Baba-nın-Adları (Des noms-du-père) kavramlarını geliştirmiştir (Dor, 1999; Grigg, 2008; Leader, 2011; Yaka, 2021).

Lacan'ın psikotik yapıyı baba işlevi bağlamında nasıl kavramsallaştırdığına dair bir anlayış geliştirebilmek için öncelikle kendisinin ortaya koyduğu bu temel kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu nedenle ilerleyen iki bölümde sırasıyla Lacan'ın geliştirmiş olduğu bazı temel kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Ayna Evresi ve Fallik İşlev

Lacan'ın "Freud'a Dönüş" ifadesi, Freud sonrası dönemdeki psikanalistlerin ego ve bilinçdışı konularında yaptıkları yanlış yorumlamalara ve baba işlevi ile ilgili eksik kavramsallaştırmalara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Dor, 1999; Fink, 1995; Grigg, 2008).

³ *Hesaptan/simgeselden düşme* kavramı, Lacanyen kuramda *gerçek*, *imgesel* ve *simgesel* olarak adlandırılan üç düzeni topolojik olarak iç içe geçmiş halkalar şeklinde bir arada tutan Baba-nın-Adları'nın işlevini yerine getirememesini ifade etmektedir. Bu durum, *simgesel* halkanın dışarıda kalmasına ve böylece süjenin, psikotik yapı içinde konumlanmasına neden olmaktadır (Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016).

Lacan, ilk olarak Freud'un mitolojik bir olaydan esinlenerek Oidipus karmaşası olarak adlandırdığı süreci, ayna evresi (stade du miroir) kuramında kavramsallaştırarak *imgesel* düzen üzerinden yorumlamış ve baba işlevinin önemi üstünde durmuştur (Rose, 2003). Ayna evresi kuramını ise 1930'larda psikoloji ve etolojiden gelen bilgilerden yararlanarak geliştirmiştir (Nobus, 1998; Rose, 2003). Lacan, "Bedenin motor işlevlerine hâkim olma süreci nasıl ortaya çıkar?" sorusundan yola çıkarak başkalarına muhtaç bir aşamada olan bebeğin, ortalama olarak altıncı ayında tamlık ve bütünlük vadeder gibi görünen imgelerle özdeşleştiğini (identification) ve bu imgelerin ise bebeğin aynadaki kendi yansıması veya başka bir çocuğun yansıması olabileceğini ifade etmiştir (Lacan, 1966/2006; Nobus, 1998; Rose, 2003). Lacan'a göre *imgesel* özdeşleşmenin bir bedeli vardır çünkü başka birinin yerine geçen çocuk aslında onun istediklerini de istemeye başlamaktadır ve böylece çocuk ayna imgesinde hem kaybolmakta hem de bu imgede bulunmaktadır. Çünkü *imgesel* özdeşleşme, çocuğun kendi bedenine dair bir birlik veya bütünlük hissi edinebilmesi için bu imgeyi önce dışarıda bulması gerektiği anlamına gelmektedir (Melman, 1994; Nobus, 1998). İmgenin bir yere sahip olabilmesinde ilk Başka'nın⁴ (Autre) (genellikle anne), o imgeyi konuşma, diğer bir ifadeyle dil aracılığıyla ve onaylayıcı bir bakışla tasdik edilmesinin önemli bir rolü vardır (Rose, 2003). Bu etkileşimlerin ayrıntısı, çocuğun kendi beden imgesi içinde nasıl yaşayabileceğinin belirlenmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Böylece Lacan, temel gerçeklik (réalité) anlayışının bu üç boyutun, diğer bir ifadeyle dil, görsel imge ve bedenin birbirine bağlanması üzerinden oluştuğunu ileri sürerek bunlara *simgesel* (symbolique), *imgesel* (imaginaire) ve *gerçek* (réel) adını vermiştir (Leader, 2011; Nobus, 1998; Rose, 2003). En genel anlamda *simgesel*, linguistik özelliktedir ve dil yoluyla baba metaforu üzerinden bedenin *gerçeğine* yasayı kaydederek bir dolayım ilkesinin kurulmasını sağlamaktadır (Dor, 1999). *Gerçek* kavramı ise bedenin libidinal hayatıyla ilgilidir (Rose, 2003).

Ayna evresinde, beden imgesinin ilk defa bütünsel (gestalt) olarak deneyimlendiği aşamada aynı zamanda ego ve ilk Başka'nın görüntüsü birbirine bağlanmaktadır (Nobus, 1998; Rose, 2003). Diğer bir ifadeyle süjenin bedenine yönelik bütünlük algısı, Başka'nın bakışı üzerinden oluşabilmektedir (Rose, 2003). Ancak *imgesel* olan bu ikili ilişki, küçük başka ile özdeşleşim, yabancılaşma (aliénation) ve küçük başkayla agresif ve erotik bağlanma şeklinde ambivalent özellikleri taşıyabilmektedir (Melman, 1994).

⁴ Lacan (1966/2006), küçük başka (autre) ve büyük Başka (Autre) kavramlarını Hegel felsefesinden esinlenerek geliştirmiştir. Hegel, tarihsel bir süreç içinde kendilik bilincinin köle-efendi ilişkisine dayanarak geliştiğini ifade etmiştir. Kendilik bilinci kavramını ayna evresi kuramı üzerinden yeniden yorumlayan Lacan, bu kavramın egonun gelişiminin karşılığı olarak süjenin *simgesel* düzendeki dil ve yasa ile olan ilişkisine dayanarak geliştiğini belirtmiştir (Nobus, 1998). Böylece büyük Başka kavramı, genel olarak *simgesel* düzendeki dil ve yasaya karşılık gelirken küçük başka ise egonun hem yansıması hem de yansıtması olarak *imgesel* düzene karşılık gelmektedir. Çocuk için ilk büyük Başka konumundaki kişi genellikle sözün (parole) taşıyıcısı olan annedir (mOther) (Evans, 1996; Rose, 2003).

Yabancılaşma kavramı, çocuğun dile dahil olması bağlamında ayna evresinde *simgesel* üzerinden *imgeselde* küçük başka ile özdeşleşerek temel gerçeklik anlayışının oluştuğu kritik bir aşama olarak tanımlanmaktadır (Evans, 1996; Rose, 2003). Böylece çocuk, yabancılaşma aşamasında bir yandan kendisini bütünsel olarak küçük başkının imgesinde bulup bu imgeye narsist bir yatırım üzerinden bağlanırken aynı zamanda bu imgeyi kendisi için tehdit edici bulmaktadır çünkü bütünsel olan bu imge, çocuğun *gerçek* düzende parçalı bir durumda olan beden algısına meydan okuma potansiyeli taşımaktadır (Melman, 1994). Bu yüzden beden imgesine yönelik narsist bir yatırım aynı zamanda agresiflik (agressivité) ile yakından bağlantılıdır (Lacan, 1966/2006; Melman, 1994).

Ayna evresinde başlayan özdeşleşim süreci, ödipal ilişkilere göre belirlendiğinden dolayı Lacan, ruhsal yapının oluşumunu ödipal ilişkilere dayandırmış ve ödipal ilişkilerin ise genel olarak süjenin baba işleviyle olan ilişkilerinin bir temsili olduğunu belirtmiştir. Lacan'a göre bu ilişkiler ayrıca eş-zamanlı (synchrone) olarak düzeni ve düzensizliği oluşturmaktadır (Dor, 1999; Nobus, 1998; Rose, 2003). Lacan, ödipal süreçte çocuğun, annesinin söz ve davranışlarıyla ilgili bir anlama ulaşmasının ve bu anlama bir sınırın veya eksikliğin getirilmesinin, baba işlevi üzerinden sağlandığını belirtmiştir. Böylece bu süreç, ruhsal yapılanmaların ve cinsiyetlenme konumlarının oluşumunu sağlamaktadır (Grigg, 2008; Leader, 2011; Rose, 2003). Baba işlevinin belirleyiciliğiyle arzu ekonomisi içinde kritik bir evreyi temsil eden ruhsal yapılar, aynı zamanda ruh sağlığıyla ilgili sorunların temel nedeni olabilmektedirler (Dor, 1998, 1999). Lacan, fallik işlev ifadesini Freud'un özellikle baba kompleksi ve ruhsal yapılanma üzerindeki çalışmalarından yola çıkarak kullanmıştır (Dor, 1999; Grigg, 2008; Yaka, 2021).

Anne, baba, çocuk ve fallus⁵ olmak üzere dört belirleyici unsuru kapsayan fallik işlevde fallus, diğer üç unsurun arzularını belirleyen merkezi bir unsurdur ve Lacanyen kavramsallaştırmada *phi* (Φ) simgesi ile temsil edilmektedir (Dor, 1999; Fink, 1995). Çocuğun, annesiyle olan yakın ilişkisinde fallik işlev, baba metaforunun etkisiyle ensest yaşağının uygulanmasını sağlamaktadır. Böylece fallik işlev çocuğun annesiyle ilgili, örneğin onun biricik objesi olma gibi hayallerinin, annenin arzusunun göstereni⁶ (signifiant) olan fallusun (Φ) etrafında toplanmasını sağlayarak olumsuzlama işlevini görmektedir (Dor, 1998, 1999). Nihai bir son nokta olarak ulaşılan bir doyum yerine baba metaforu üzerinden arzuyu düzenleyen fallus, eksiğe dair bir anlamlandırma (signification) imkânı sunmaktadır (Evans, 1996). Böylece bir anlamlandırma aracı olan fallus neyin eksik olduğunun gösterenidir ve tamamlanma veya tam

⁵ Başka'nın arzusunun gösterenini temsil eden fallus, genital organdan farklı olarak *imgesel* ve *simgesel* özelliklerle karakterize edilmektedir (Evans, 1996).

⁶ Gösteren (signifiant); genel olarak anlamdan yoksun olan, birbirinden farkları temelinde nihai öğelerine indirgenebilen akustik imge anlamına gelmektedir (Evans, 1996). Lacan'a göre süje, *simgeselin* bir etkisidir ve bu etki gösteren üzerinden gerçekleşmektedir (Lacan, 1966/2006, 1969-70/2007).

doyumun imkansızlığını ifade etmektedir ve bu yüzden *imgesel* ile ilişkilidir (Dor, 1998, 1999). Bu sayede çocuğun yaşadığı fiziksel ve zihinsel uyarımlar arzuya dönüşebilmektedir ve bu da artıdan ziyade eksiyi beraberinde getirerek annenin metaforik olarak (temel bastırma üzerinden) ebediyen kaybedilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla libido, bedenın dışına veya dış dünyada bilinçdışı bir şekilde anneyi anımsatan kısmi objelere (objets partiels) yönelmektedir (Rose, 2003). Lacanyen kavramsallaştırmaya göre bu süreçte ilk Başka konumunda olan annenin eksisinin adlandırılması ve kayda geçirilmesi önemlidir ve bu durum baba metaforu üzerinden gerçekleşmektedir. Böylece Oidipus karmaşasında ruhsal yapının belirlenmesinde baba işlevinin devreye girmesiyle yeni bir anlam inşa etme, bedendeki libidoyu konumlandırma ve çocuğun anneye ait bir obje olmaktan çıkarak mesafelenebilmesi sağlanmaktadır (Dor, 1999; Grigg, 2008; Lacan, 1962-63/2014; Leader, 2011). Merkezi bir konumda yer alan fallus, Başka'nın arzusunun göstereni olarak çocuğun arzusunun gelişimini etkilemektedir. Fallus, ayrıca metaforik olarak fallus olmak (être le phallus) ve fallusa sahip olmak (avoir le phallus) konumları diye ifade edilen süreçleri belirlemektedir (Dor, 1999). Böylece ruhsal yapı, fallus açısından iki belirleyici aşama olan "olmak" ve "sahip olmak" tarafından etkilenecek anne, baba ve çocuğun karşılıklı arzularının fallusla diyalektik ilişkileri içinde oluşmaktadır. Bu aşama, çocuğun annesinin (ilk Başka, mOther) fallusuyla özdeşleştiği konumdan vazgeçerek *simgesel* kastrasyonu kabul ettiği bir konuma geçmesini ifade etmektedir. *Simgesel* kastrasyon, çocuğun, annesinin fallusu olarak özel bir konumdan vazgeçip toplumsal dünyada kendisini "fallusa sahip olan" veya "olmayan" olarak konumlandığı süreçleri ifade etmektedir. Bu aşama, Lacan'a göre, süjenin arzusunun asla son bulmayacağı bir imkânı da beraberinde getirmektedir (Dor, 1998, 1999, s.18; Lacan, 1962-63/2014).

Ayrıcalıklı bir obje olarak fallus olmaktan toplumsal bir konumlandırma anlamında fallus sahibi olmaya geçiş sürecinde, çocukla ilgilenme ve sevgi gösterme konusunda bütün güç ilk Başka'da olduğundan dolayı (çünkü Başka, sadece veren değil, aynı zamanda vermeye karar verendir), Başka ile bağımlılık ilişkisi, çocuk açısından angaz (angoisse) kaynağıdır. Bu sayede çocuk, ilk Başka'ya ilişkin yerini sorgulamaktadır (Dor, 1999; Lacan, 1962-63/2014; Leader, 2011). Lacan, Oidipus karmaşasını aynı zamanda ilk Başka'yla ilişkiye dair bu sorgulamalara yanıt oluşturmanın bir yolu olarak değerlendirmiştir. Bu yanıt arama sürecindeki üç evrenin birincisinde çocuk, ilk Başka'nın zaman zaman kendisiyle ilgilenmediğini ve başka bir şeye yöneldiğini fark etmektedir. Böyle bir durumda çocuğun, Başka'nın arzusunun objesiyle olan özdeşleşimini sorgulamaya başladığı kritik aşama gerçekleşmiş olmaktadır; çünkü ilk Başka'nın arzusu, çocuktan öteye yönelmiştir. Başka'nın arzusuna dair sorgulama, diğer bir ifadeyle anlamlama (signification) *simgeselleştirme*

(symbolisation) üzerinden oluşmaktadır (Dor, 1998, 1999). Lacan, Başka'nın arzusuna dair bu bilinmezliği aynı zamanda bir muamma olarak yorumlayarak bunun, çocuk açısından "(Başka), ne istiyor?" (Che vuoi?) sorusuna karşılık geldiğini ifade etmiştir (Lacan, 1966/2006, s. 690). İkinci evrede çocuk, Başka'yı baştan çıkarma oyunları ile tatmin etmeye çalışarak onun objesi olmayı, diğer bir deyişle fallusu (imgesel) olmayı arzulamaktadır. Üçüncü evrede ise bu çabanın başarısızlığa mahkûm olduğunu fark eden çocuk, Başka'nın arzusunun objesi olduğunu hayal ettiği şeyin kendisi olamayacağını ve bu durumun baba işleviyle ilgili olduğunu bilinçdışı bir düzeyde kavramaya başlamaktadır (Dor, 1998, 1999; Leader, 2011). Başka'nın arzusuna dair bu bilinmezliklere yönelik sorgulamalar yoluyla baba metaforu ile karşılaşan çocuk, aslında kendi arzusunun oluşumunu da sağlamış olmaktadır. Bu yüzden arzuya dair anlamlamanın (signification) önünü açan şey baba işlevi üzerinden gerçekleşmektedir (Dor, 1998, 1999; Grigg, 2008).

Böylece baba işlevi hem çocuk açısından çocuk ile anne arasına, hem de anne açısından anne ile çocuk arasına bir sınır koyarak aslında bir olumsuzlama işlevini görmekte ve çocuğun anne için *imgeselde* ayrıcalıklı bir obje olarak fallus olma çabasıyla ziyade *simgeselde* fallus sahibi olma konumuna geçmesine imkân tanımaktadır (Nobus, 1998; Rose, 2003).

Ruhsal Yapıların Simgesel ile İlişkisi ve Baba'nın-Adları (Des noms-du-père)

Lacan'a (1966/2006) göre ruhsal yapılanma, süjenin *simgesel* giriş şekli olduğundan dolayı dilin yapısı ile ruhsal yapılar arasında bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla dilin karmaşıklığı ve etkileri aynı zamanda ruhsal yapılanmanın karmaşık yapısını yansıtmaktadır. Ayna evresinde ilk Başka'nın çocuğun adını söylediği ilk an, çocuğa aynı zamanda kelime ile imgeyi birbirine bağlamayı ve sosyal ilişkiler (intersubjectivité) kurmayı öğrettiği bir andır (Fink, 1995; Rose, 2003). Böylece çocuk, adlandırma üzerinden ailesinin tarihçesi içinde *simgeselde* tanındığını en erken dönemlerde kavramaya başlamaktadır (Dor, 1999; Leader, 2011; Rose, 2003). *Simgesel* koordinatlar diye tarif edilen bu süreç, *simgeseldeki* konumu belirleyerek söz (parole) aracılığıyla aktarılmaktadır. Genel olarak *simgesel* giriş, toplumsal kural ve uzlaşımın yanı sıra sosyal ilişkilerin işlenmesi için zaruri olan yasak ve sınırları da kabul etmek demektir. Bu yüzden *simgesel*, aynı zamanda kültürün bir düzeni olarak ensest yaşağını temel bastırma üzerinden bilinçdışı bir düzeyde tutan eş-zamanlı bir sistemdir (Dor, 1999; Fink, 1995; Lacan, 1953-63/2017). Fransız antropolog ve yapısalcı olan Levi-Strauss, akrabalığa göre belirlenen değiş ve tokuşun, aynı zamanda kültüre veya dile girişte bir yasa olarak ensest yaşağının, bilinçdışı bir düzeyde işlediğini ortaya koymak için *simgesel* kavramını önermiştir (Dor, 1998, 1999). Freud'un bilinçdışıyla ilgili çalışmalarını inceleyerek bastırma ve bastırılan şeyin geri dönüşü mekanizmasının özünde *simgesel* bir yapının

olduğunu belirten Lacan, daha sonra Levi-Strauss'un yaklaşımını psikanalize uyarlayarak, Saussure ile Jakobson'ın yapısal dil bilimi alanındaki bazı çalışmalarını da ödipal süreçteki ruhsal yapılanma ve *simgesel* düzen arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanmıştır (Dor, 1999; Fink, 1995; Rose, 2003).

Baba işlevinin *simgesel* düzen ile ilişkisi üzerinde duran Lacan daha sonra *gerçek* (réel), *imgesel* (imaginaire) ve *simgesel* (symbolique) baba kavramlarını geliştirmiş ve *simgeseldeki* ilkenin ayrıcalıklı bir temsilcisi olarak bu kavramların primitif bir gösteren olan "Baba-nın-Adları"nda (Des noms-du-père) biraraya geldiğini ifade etmiştir (Lacan, 1975-76/2016, 1953-63/2017). Lacan'a göre, ayna evresinde fallik işlev ve fallusun etkisi genellikle Baba-nın-Adları göstereni tarafından belirlenmektedir. Bu süreçte, süje bu temel gösterenin etkisiyle oluşmakta ve ruhsal yapılar da bu gösterenin etkileri doğrultusunda işlemektedir (Dor, 1999; Lacan, 1975-76/2016).

Lacan (1975-76/2016), ödipal süreçte belirleyici olan *imgesel* baba kavramının, çocuğun arzu ekonomisi içinde ilgisine göre şekillenen ve annenin baba hakkındaki konuşmaları üzerinden hayal edilen bir figür olduğunu belirterek *simgesel* babanın yapısal olarak devreye girmesinin ise saf bir gösteren olarak *simgeselde* konumlanan Baba-nın-Adları'nın etkisi ile gerçekleştiğini ifade etmiştir. Bu noktada Baba-nın-Adları, ilk Başka ile kurulan ikili *imgesel* ilişkiye zorunlu bir *simgesel* mesafe koyarak baba işlevinin dayanağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Baba-nın-Adları, nihai olarak varılan bir son noktayı değil, aralıksız bir *simgeselleştirme* sürecini ifade etmektedir (Lacan, 1953-63/2017). Çünkü *gerçek* veya *imgesel* baba figürleri ancak *simgesel* baba üzerinden çocuğa işaret edilebilmektedirler (Nobus, 1998; Rose, 2003). Ruhsal gelişim açısından yapılandırıcı olan şey, çocuğun temel fantazisinde⁷ (fantasme fondamental) baba işleviyle ilgili olan temel gösterenin *simgeselde* yerinin olmasıdır. Örneğin, psikanaliz tarihinde Freud'un fobiyi kuramlaştırmasında temel bir vakası olan Küçük Hans'ın fobisini Lacan, *gerçek* baba tarafından yüzüstü bırakılma durumunda *simgesel* baba işlevine başvurmanın başka bir yolu (at fobisi) olduğu şeklinde yorumlamıştır (aktaran, Leader, 2011).

Temel bir gösteren olan Baba-nın-Adları'nı Lacan, aynı zamanda bir demir veya dikiş atma noktasına benzeterek "kapitone noktası" (point de capiton) olarak adlandırmıştır. Böylece nevrotik yapıda gösteren ile gösterilenin⁸ (signifié) birbirine bağlanarak gösterenler

⁷ Temel fantazi (fantasme fondamental), Lacanyen kuramda genel anlamda süje ve süjenin arzusunun hem objesi hem de nedeni (obje-nedeni, cause-objet) arasındaki bilinçdışı ilişkiyi belirtmek için kullanılmaktadır (Evans, 1996). Terim, Türkçede farklı biçimlerde de ifade edilmekle birlikte bu çalışmada "fantazi" şeklinde kullanılmıştır (Budak, 2003, s. 291).

⁸ Lacan'a (1966/2006, 1969-70/2007) göre gösterilen (signifié), gösteren zincirinin bir etkisi olarak diyakronik bir şekilde dile getirilen söylemlerin kümesidir ve anlamın birliğini oluşturur. Böylece gerçekliğin saf bir anlamına indirgenemeyen ve her zaman başka bir anlama atıfta bulunan şey olarak ortaya çıkar.

zincirininin (le chaîne des signifiants) oluştuğunu belirten Lacan bu sayede sürekli değişen bir anlamlandırma (signification) mekanizmasının devreye girdiğini belirtmiştir (Lacan, 1955-56/1993, 1966/2006, 1975-76/2016, 1953-63/2017).

Baba Metaforunun Adlandırma İşlevi ve Psikotik Yapı

Yirminci yüzyıl başlarında bir yandan semptom odaklı biyomedikal yaklaşımlar gelişirken bir yandan da tanı veya teşhis kategorilerinin eleştirilmesiyle psikozun tarihsel olarak gözlemlenebilir türünden gözlemlenemeyen türüne doğru bir hareket başlamıştır. Örneğin, Lacan da Freud gibi psikozda görülen semptomların kendi kendini iyileştirme girişimleri, başka bir ifadeyle aklın psikoza verdiği yanıtlar kümesi olduğunu belirtmiştir (Lakoff, 2005; Leader, 2011).

Lacan (1975-76/2016); psikozda, nevrotik yapıda olduğu gibi bir ruhsal yapılanmanın tam olarak oluşmadığını belirtmiştir. Lacan'a göre bunun en önemli nedeni, çocuğun bir kimlik edinmesinde önemli bir işlevi olan baba metaforunun adlandırmayı tam olarak gerçekleştirememiş olmasıdır (Lacan, 1955-56/1993).

Psikotik yapıyla ilgili kuramını geliştirirken 1955 yılında Schreber'in yazdıklarını analiz eden Lacan, bu yazılanların genel olarak "baba ve cinsel kimlik" olan iki temel konu etrafında toplandığını ve bunun asıl nedeninin ise temel gösteren olan Baba-nın-Adları'nın *hesaptan/simgeselden düşmesi* olduğunu belirtmiştir (Grigg, 2008; Lacan, 1955-56/1993; Leader, 2011). Lacan'a göre *hesaptan/simgeselden düşme*, baba metaforunun diğer bir ifadeyle temel bir gösteren olan Baba-nın-Adları'nın, *simgesel* düzenin dışında bırakılmasıdır (Lacan, 1955-56/1993).

Hesaptan/simgeselden düşme terimini psikotik ve nevrotikler arasındaki farkı netleştirmek olarak tanıtan Lacan, bu terimi Fransız akımının öncülerinden olan Jacques Damourette ve Edouard Pichon'nun, "gerçekleşme olasılığının dışına itilme" anlamında kullandıkları çalışmalarından almıştır. Ancak Lacan tarafından *hesaptan/simgeselden düşme* terimi, temel gösterenin (Baba-nın-Adları) *hesaptan/simgeselden düşmesi* olarak tanımlanmıştır (Grigg, 2008; Lacan, 1966/2006, 1975-76/2016).

Lacan'a göre psikotik yapıdaki süjenin *simgesel* düzeninde bir delik açıldığında pozitif fenomen olan hezeyanlar, bu deliğe veya boşluğa *imgesel* düzen üzerinden anlam tedarik ettikleri için aslında iyileşme teşebbüsü olarak tamirat işlevini görmektedirler (Lacan, 1955-56/1993; Leader, 2011). Nevrotik yapıda Başka'nın arzusuna dair bilinmezlikler *simgeselleştirme* yoluyla süje Oidipus karmaşasından geçerken belli bir ölçüde çözülebilmektedir, çünkü annenin varlığının veya yokluğunun *simgeselleştirilmesi*, yukarıda belirtildiği gibi ancak baba işlevi veya fallik gösteren üzerinden gerçekleşebilmektedir (Dor,

1998, 1999; Fink, 1995; Lacan, 1955-56/1993). Bu süreçte gösteren ve gösterilenin birbirine bağlanmasıyla birlikte gerçeklik, *simgesel* üzerinden düzene girebilmektedir (Lacan, 1955-56/1993). Fakat bu ikisi birbirine bağlanamayıp gerçeklik inşa edilemediğinde ise psikoz gerçekleşmektedir (Evans, 1996; Lacan, 1955-56/1993).

Lacan (1966/2006, s. 370), “bilinçdışının bir dil gibi yapılandığını” ifade ederek biyomedikal yönelimli kavramsallaştırma modelinin semptomla dayalı teşhis yönteminden farklı olarak psikopatolojik semptomların ifade biçimlerinin, dilin yapısına benzer bir yapı tarafından desteklendiğini belirtmiştir. Dolayısıyla psikotik yapıda temel gösterenin (Baba-nın-Adları) *hesaptan/simgeselden düşmesi* nedeniyle semptomların süjenin dilinde genellikle baba işleviyle ilgili farklı formlarda ortaya çıktığını ifade ederek bu temel gösterenin aslında tamamen ortadan kalkmadığını ifade etmiştir (Lacan, 1955-56/1993, s. 213). Lacan (1955-56/1993), Schreber’in *Anılarını* inceledikten sonra psikotiklerin söyleminin (discours) ve anlamsız görünen fenomenlerinin, Freud’un, rüyaların yorumlanmasıyla ilgili belirtmiş olduğu gibi şifrelerinin çözülebileceğini ifade etmiştir. Örneğin Freud, Schreber’in yazdıklarını inceledikten sonra psikotik yapıyı babaya yönelik bastırılmış homoseksüel ilişki üzerinden açıklamış ve Schreber’in Dr. Flechsig’e yönelik erotik eşcinsel arzusu ile bu arzusunun ortaya çıkardığı çatışma veya karmaşadan dolayı yaşadığı zulüm hezeyanlarının, zamanla Tanrı’yla olan ilişkisinde yoğunlaştığını belirtmiştir (Lacan, 1955-56/1993; Leader, 2011).

Nevrotik ve psikotik yapıları başlangıçta bastırma mekanizması üzerinden açıklayan Freud (1894/2000), nevrotik yapıdaki libidonun temel fantazideki objelere geçtiğini ancak psikotik yapıda libidonun ego üzerinde yoğunlaştığını belirtmiştir. Ego yönelimli bir libido ise Jungçu enerji kavramını çağrıştırdığından dolayı Freud, narsisizmle ilgili kuramında otoerotik içgüdüler ile ego arasında bir ayırım yapmaya çalışmıştır (Nobus, 1998; Rose, 2003).

Lacan ise egonun oluşumunun ayna evresinde zaten narsist bir yatırım üzerinden gerçekleştiğini belirterek, bizzat egonun narsist bir yapının yansıması olduğunu ifade etmiştir (Melman, 1994; Nobus, 1998; Rose, 2003). Ancak Lacan, psikotik yapıda baba metaforunun, nevrotik yapıdaki gibi temel bastırma işlevini yerine getiremediğini belirtmiş ve bu yüzden fallik gösteren yokluğunun yaşandığı bu durumu *hesaptan/simgeselden düşme* olarak adlandırmıştır (Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016; Melman, 1994).

Psikotik yapıda başlangıçta kastrasyonun hesaptan düştüğünü belirten Lacan, daha sonra bunun aslında ikincil olduğunu belirterek asıl hesaptan düşenin, primitif bir gösteren (signifiant primordial) olan Baba-nın-Adları olduğunu ifade etmiştir (Lacan, 1975-76/2016). Lacan’a göre Baba-nın-Adları teriminde söz konusu olan bir kişi değil, primitif gösterendir ve bu gösteren kültürel, mitsel ve dini öğelerle yüklüdür (Grigg, 2008; Lacan, 1953-63/2017).

Primitif gösterenin (Baba-nın-Adları) Oidipus karmaşasındaki işlevi ise arzuyu düzenleyen yasanın bir aygıtı olmasıdır (Dor, 1999; Grigg, 2008).

Böylece Lacan, Freud'un belirtmiş olduğu homoseksüel özdeşleşimin aslında sebep değil, sonuç olduğunu; Schreber'deki farklı cinsiyetlenme konumları arasındaki geçişlerin asıl sebebinin ise Baba-nın-Adları'nın *hesaptan/simgeselden düşmesi* nedeniyle fallik gösteren yokluğu olduğunu belirtmiştir (Lacan, 1955-56/1993).

Süjenin özellikle cinsel kimlikle ilgili yapısal olarak konumlanmasında temel bir işlevi olan fallik gösteren, baba metaforunun bir sonucudur. Ancak psikotik yapıdaki süjede Baba-nın-Adları göstereninin *hesaptan/simgeselden düşmesi*, arzunun oluşumu için gerekli olan fallik gösterenin de *hesaptan/simgeselden düşmesine* neden olabilmektedir (Lacan, 1975-76/2016). Dolayısıyla süje, ilk Başka olarak annesinin düzenlenmemiş arzusuna maruz kalabilmekte veya Schreber'in ifade ettiği gibi bu arzu ile yüzüstü bırakılabilmektedir (Lacan, 1955-56/1993). Bu durum aynı zamanda süjeyi, baba işlevinin yerine getirilememesinden dolayı Başka'nın *jouissance*'nin⁹ muammasıyla karşı karşıya bırakmaktadır (Dor, 1999; Grigg, 2008).

Psikotik yapıyı, *jouissance*'ın konumlanması (gerçek), anlam (imgesel) ve Başka ile mesafe (simgesel) üzerinden inceleyen Lacan (1955-56/1993), psikoza ilişkin klinik fenomenlerin çoğunun aslında yapısal anlamda bu üç temel düzenle ilgili olduğunu ifade ederek bunların genel olarak bedendeki *jouissance*'ın nasıl konumlanacağı, gerçekliğe nasıl anlam verilebileceği ve son olarak Başka'yla güvenli bir mesafenin nasıl kurulabileceğiyle ilgili olduğunu ifade etmiştir. Lacan'a göre her psikotik süje, yapısal olarak bu üç alana özgü kendi çözümlerini inşa etmek zorundadır ve üç alana özgü nasıl bir çözüm getirildiği ise psikozun alabileceği farklı biçimleri birbirinden ayırt etmede temel bir unsur olmaktadır (Grigg, 2008; Leader, 2011). Nevrotik yapıda bu üç düzenle ilgili durumlar genellikle baba işlevi yoluyla temel gösteren üzerinden yapısal olarak konumlandırılabilirken psikozda ise temel gösterenin *hesaptan/simgeselden düşmesi* nedeniyle gösteren ve gösterilen birbirine bağlanamayarak, gerçeklik algısı ve anlam düzeni büyük ölçüde sarsılmaktadır.

Böylece psikotik yapıda görsel imgelerin de belli bir bütünsellikten ayrıştığı, diğer bir ifadeyle süjenin imgesiyle kendisi arasında kopuşun deneyimlendiği bir durum söz konusu olabilmektedir. Çünkü, bedenin bir imgede birleştirilip bir arada tutulamadığı bir durum yaşanmaktadır (Lacan, 1955-56/1993). Diğer bir ifadeyle bedenin görsel biçimi aslında süjenin bir parçası değilmiş gibi imge denetimden uzaklaşmaktadır (Melman, 1994).

⁹ Fransızca olan *jouissance* sözcüğü, Lacanyen kuramda, süjenin semptomundan aldığı zevki ifade etmek için kullanılmaktadır. Dolayısıyla *jouissance* kavramı acı ve zevk anlamlarını birlikte çağrıştırmaktadır (Evans, 1996).

Lacan'a göre, Başka ile mesafe bağlamında, çocuk açısından her şeyin Başka'ya bağlı olması deneyimi ile psikotik yapıdaki deneyimlerin, Başka'nın isteği doğrultusunda meydana geldiğini düşünme biçimi arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır (Leader, 2011). Yani, psikotik yapıdaki süje için kurulan temel ilişkinin yapısal özellikleri nedeniyle, Başka'nın hiçbir sınırlamaya veya kurala bağlı olmadığı bir durum yaşanmaktadır (Melman, 1994).

Nevrotik yapıdaki süje, ayna evresinde baba metaforu üzerinden Başka'nın arzusunu adlandırabilirken psikotik yapıdaki süje ise bu adlandırmayı hezeyanlar gibi yeni yollar üzerinden sağlamaya çalışmaktadır (Lacan, 1966/2006; Melman, 1994). Nevrotik ve psikotik, aslında adlandırmanın farklı kipleri olarak da görülebilmektedir. Çünkü adlandırma işlevi, psikotik yapıdaki süjenin anlam dünyasını (imgesel) inşa etmek için gösterdiği çabaların başka bir yoludur (Lacan, 1975-76/2016; Melman, 1994). Dolayısıyla psikotik yapıda baba metaforunun işlevini yerine getirememesi ve böylece *simgesel* düzende açılan delik nedeniyle Başka'nın arzusunun adlandırılmaya çalışıldığı, ancak bu arzunun *simgeselleştirilemediği* bir durum söz konusudur (Lacan, 1975-76/2016). Örneğin, nevrotik, bastırılanın geri dönüşüyle ilgili, bunun kendisinden kaynaklandığının bilincindeyken psikotik, halüsinasyon veya hezeyanlar gibi semptomlarının (içeriden değil) dışarıdan kaynaklandığını varsayarak "ben" yerine Başka'yı sorumlu tutabilmektedir (Melman, 1994). Başka'yla olan ilişki ise *imgesel* düzende bir yandan erotik bağlılık gösterirken bir yandan da agresif ve rekabetçi bir özellik gösterebilmektedir. Örneğin, Schreber için Doktor Flechsig hem erotik bir objeye dönüşebilmekte hem de Schreber'de zulüm hezeyanlarının başlatıcısı konumunda olmuştur (Lacan, 1955-56/1993).

Jouissance'ın konumlandırılması açısından, nevrotik süje için baba işlevinin etkisiyle ilk Başka'dan ayrışmanın bir sonucu olarak kayıp, bununla bağlantılı olarak arzunun doyurulmasının erişilmez veya ulaşılamaz etkisinden dolayı *jouissance* deneyimi daha çok bir eksiklik, yani arzu deneyimi olarak yaşanmaktadır (Dor, 1998, 1999). Ancak psikotik süje için baba metaforunun *simgeselden düşmesi* nedeniyle *jouissance*, eksiklik yerine fazlalık olarak deneyimlenmektedir. Dolayısıyla beden üzerindeki *jouissance*'ın fazlasıyla mevcut olduğu ve beden, deyim yerindeyse *jouissance* tarafından işgal edildiği bir durum ortaya çıkmaktadır (Lacan, 1955-56/1993).

Psikotik yapıyı genel olarak paranoya üzerinden inceleyen Lacan, paranoya ile paranoid'in aynı anlama gelmediğini ifade etmiş ve bazı durumların çoğu kişide paranoid düşünceler oluşturmasına rağmen paranojada süjenin sarsılan gerçeklik algısı ve anlam düzenini, diğer bir ifadeyle *imgeselinin*, inşa etmeye çalıştığını belirtmiştir (Lacan, 1975-76/2016; Melman, 1994). Lacan, kendi doktora tezinde paranoid psikozun kişiliğin yapısıyla yakından ilişkili olduğunu belirterek (Paranoid Psikozun Kişilikle İlişkisi) (De la psychose

paranoiaque dans ses rapports avec la personnalité) (Lacan, 1975-76/2016, s. 41), nevrotik yapıdaki paranoid durumun paranoyaya doğru evrilmesini engelleyen temel gösterenin ise Baba-nın-Adları olduğunu ifade etmiştir (Lacan, 1975-76/2016, s.42).

Lacan, daha sonra konuşma işlevi ve dilin yasaları olarak psikotik yapılardaki dil fenomeni ile konuşma bozukluklarına işaret ederek Fransız psikiyatrist de Clerambault tarafından önerilen “temel fenomenler” (phénomènes élémentaires) kavramını, Schreber vakası üzerinden örneklendirerek bu kavramı, “düşünce yankıları” (échos de pensées), “eylemlerin sözlü ifadeleri” (énonciations verbales des actions) ve “farklı halüsinasyon formları” (différentes formes d'hallucinations) için kullanmıştır (Lacan, 1955-56/1993). Psikoz seminerinde ise kavramın, psikozda gösterenlerin *gerçek* düzende ortaya çıkmasıyla üretilen fenomenler için kullanılan genel bir terim olduğunu belirterek bunların görünürde dışsal bir neden olmaksızın psikozun başlamasında aracı rolü üstlenen birincil fenomenler olduğunu belirtmiştir (Lacan, 1955-56/1993).

Böylece Lacan, psikotik yapının dil alanına ve konuşma işlevine yönelik çalışmalarına dayanarak, psikotik fenomenlerin süjenin *simgeseldeki* işleyişine işaret ettiğinden söz etmiştir. Diğer bir ifadeyle Baba-nın-Adları'nın *hesaptan/simgeselden düşmesi* nedeniyle psikotik yapıdaki oluşumların süjenin *imgesel* olarak verdiği bir tepkiden ziyade konuşma fenomenleri olarak analiz edilebileceğini ifade etmiştir (Grigg, 2008; Lacan, 1966/2006).

Lacan'a göre son tahlilde temel fenomenler adı altında toplanan tüm psikotik fenomenler, *hesaptan/simgeselden düşen* baba metaforunun yapısını yansıtan temel fenomenin iki yönü olan “kod ve mesaj” fenomenleri üzerinden konuşma içinde analiz edilebilmektedirler (1966/2006). Lacan, Jakobson'ın dil alanıyla ilgili yaklaşımından faydalanarak Schreber'in dilinin (kod) anlam (mesaj) üretme (punctuation) aşamasında başarısızlık yaşadığını ifade etmiştir. Lacan'ın buradaki analizi, psikotik yapıda dilin yapısal olarak iletişim kurmayı içerdiği (simgesel), ancak temel gösterenin *hesaptan/simgeselden düşmesi* nedeniyle anlamın oluşamadığı (imgesel) ve bu anlam eksikliğinin psikotik atağa neden olduğu yönündedir. Lacan, psikotik atak sonrası oluşan hezeyanların içeriğini analiz ettiğinde ise bunların genellikle baba işleviyle ilgili olduğunu ifade etmiştir (Lacan, 1955-56/1993).

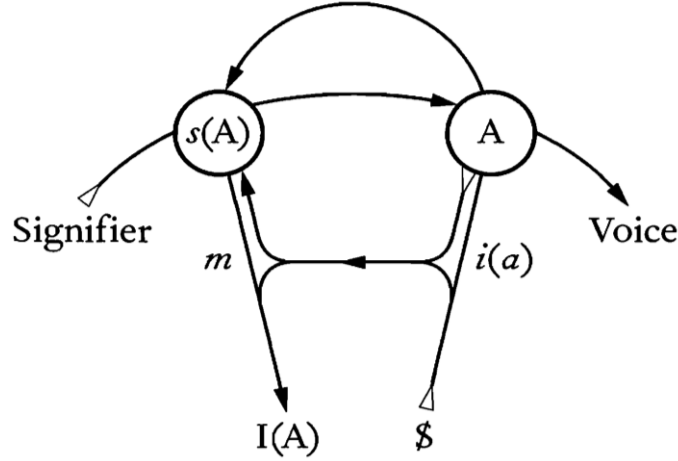
Lacan'ın, psikotik yapıda kod ve mesaj arasındaki bağlantının kesintiye uğradığını örneklendirdiği durum ayrıca kendisinin geliştirmiş olduğu arzu grafiği üzerinden incelenebilmektedir (1966/2006). Lacan, süjeyi (\$) ve Başka'yı (A) (Fransızca orijinalinde *Autre*), arzu grafiğinde topolojik olarak konumlandırıp arzu süjesinin dil bilimsel olarak nasıl işlediğini şematize ederek göstermiştir.

Arzu grafiğinin tam bir ayrıntılı açıklaması, bu çalışmanın kapsamının dışına çıkabileceği için burada “kod ve mesaj fenomenleri”, psikotik yapıyla ilişkileri bağlamında grafiğın birinci düzeyi (Lacan, 1966/2006, s. 683) ile birlikte Schreber vakası üzerinden kısaca yorumlanmaya çalışılmıştır.

Aşağıdaki şekilde görüleceği üzere nevrotik yapıdaki süje konuşurken en az iki gösterene ihtiyaç duymaktadır (çünkü bir gösteren, süjeyi başka bir gösteren için temsil etmektedir) ve daire içindeki A ve s(A) diye belirtilen kesişim noktalarından geçmektedir (bkz. Şekil 1). Grafikte, gösterenden (signifier) sese (voice) doğru giden ve diyakronik süreci temsil eden bir vektör şematize edilmiştir. Ancak süje, öncelikle bir kodlama kesişim noktasından (A) dikey olarak geriye doğru senkronik bir şekilde başka bir vektör ile mesaj kesişim noktası olan s(A)'dan geçerek bir tur atmakta ve böylece *kapitone noktasını* kurarak anlamlamayı oluşturmaktadır (Lacan, 1966/2006). Dolayısıyla süjenin, kendini deyim yerindeyse gösterene teslim etmesi, kendi noktalamasını (punctuation) yaparak tekrarlı bir döngü içinde s(A)'dan A'ya ve A'dan s(A)'ya olacak şekilde sonsuz sayıdaki anlamlamanın önünü açarak gerçekleşmektedir (Lacan, 1966/2006).

Temel düzeydeki arzu grafiğinde, Lacan'ın vurgulamış olduğu iki durumdan birincisi, nevrotik yapıda genel olarak Başka'nın kodu (A) olmayan bir koddan söz edilemeyeceğidir (...that one cannot even speak of a code without it already being the Other's code...) (Lacan, 1966/2006, s. 683); diğer bir ifadeyle “Başka'nın Başkası'nın olmamasıdır” (...that there is no Other of the Other...) (Lacan, 1975-76/2016, s. 43). İkincisi ise süjenin, Başka (A) yoluyla kendisine mesaj gönderip kendi noktalamasını, mesaj kesişim noktası s(A)'dan geçerek tamamlaması ve böylece kendi anlamını (signifiante) kesin bir sonuç yerine bir durma noktası (scansion) olarak belirlemesidir. Dolayısıyla süje, gösterenin oluşumunda kendi anlamını, diğer bir ifadeyle mesajını, geriye doğru önceden üstlendiği için anlamlandırma sürecinin kendisi aynı zamanda bir anlamsızlık (insignifiante) üzerinden diyalektik olarak sürekliliğini sağlamaktadır (Lacan, 1966/2006).

Lacan'a göre psikotik yapıdaki süjede, kod-mesaj ve mesaj-kod arasında bir bağlantı olmadığı için süje sadece Başka (A) ile yetinmek zorundadır (Lacan, 1966/2006). Daha somut bir ifadeyle burada dilin sadece kodlama üzerinden psikotik yapıdaki süjeye dışarıdan geldiği bir durum yaşanmakta ve anlamlandırmayı ise süjenin kendisi yapmak zorundadır (Lacan, 1966/2006). Bunun en önemli sebebi ise *gerçek*, *imgesel* ve *simgesel* düzenleri (topolojik anlamda halkaları) bir arada tutan Baba'nın-Adları'nın *hesaptan/simgeselden düşmesidir* (Lacan, 1975-76/2016).

Şekil 1.

Lacan'ın Birinci Düzey Arzu Grafiği (Lacan, 1966/2006, s. 684)

Lacan'ın temel düzeydeki arzu grafiği, psikotik yapıdaki kod-mesaj ve mesaj-kod arasındaki bağlantı kopukluğu açısından Schreber vakası üzerinden de örneklendirilebilmektedir. Lacan'a göre Schreber, Tanrı'dan kesintiye uğramış mesaj aldığını ifade ettiği durumda aslında ön aşamadaki Başka'ya (grafikte (A) ile belirtilen kesişim noktasına) maruz kalmakta ve anlamlandırmayı, diğer bir ifadeyle "noktalamayı" (grafikte s(A) ile belirtilen kesişim/durma noktasını) kendisi yapmak zorunda kalmıştır. Çünkü Schreber'de kod ve mesaj fenomenleri arasında bir kopma gerçekleşmiş ve gösteren zinciri oluşmamıştır (Lacan, 1966/2006). Böylece Lacan, Schreber'in, maruz kaldığı kesintili cümlelerin, "...şimdi ben yapacağım....kendim..." (...now I will.....myself...) kodlama düzeyinde kaldığını ve Schreber'in de bunları, noktalama (punctuation) yoluyla anlamlandırabilmek (signification) için "...bir aptal olduğum gerçeğiyle yüzleşmek..." (...face to fact that I am an idiot...)¹⁰ (mesaj) şeklinde tamamladığını belirtmiştir (aktaran, Grigg, 2008). Lacan'ın bu anekdotu "mesaj fenomeni" diye adlandırmasının nedeni, cümlenin tam da dizinsel elementlerinin olduğu yerde kesilmesi ve Jakobson'un bir değiştiricinin (shifter) anlamının, referans verdiği mesaj olmaksızın tanımlanamayacağına dair yaklaşımıyla ilişkilidir. Değiştirici, mesaja referans veren kodun bir elementidir (Schreber örneğinde "ben") (Lacan, 1955-56/1993).

Lacan'a göre Schreber'den alıntılanan bu örnek ifade, baba metaforunun *hesaptan/simgeselden düşmesinden* dolayı (Lacan, 1966/2006, s. 463) gösterenin, gösterenler zincirinden kopuşunu ifade etmektedir. Çünkü psikotik yapıdaki süjeye, *gerçek*

¹⁰ Uyarlanarak çevrilmiştir.

düzensizden geri dönen temel fenomenin içeriği genellikle baba işleviyle ilgili olan durumlara işaret etmektedir.

Dolayısıyla bir primitif gösteren olan Baba-nın-Adları'nın, *hesaptan/simgeselden düşmesinden* dolayı süjude anlamı üreten örülme (chaîne signifiante), yukarıda temel düzeydeki arzu grafiği üzerinden de açıklandığı gibi (bkz. Şekil 1) gerçekleşmemekte ve bu durum psikoza neden olmaktadır (Grigg, 2008; Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016). Melman'a (1994) göre, bu durum aynı zamanda gösterenin kesin bir anlam olarak göstergeye (signe) dönüştüğünü ifade etmektedir. Çünkü nevrotik yapıdaki gösterenler zinciri, metaforik olarak birden fazla anlama gelebilen eş sesliliğe (équivoque) göre yapılanarak anlamın sonsuzluğunun önünü açarken psikotik yapıda ise gösterenin metaforik özelliği olmadığı için anlamın kesinliği söz konusu olmaktadır (Melman, 1994).

Psikozun Tedavisi: BiyoMedikal Yaklaşım ve Psikanalitik Dinleme

Psikoza yönelik tedavi stratejilerini küresel olarak önemli ölçüde yönlendirdiği için, bu çalışma kapsamında biyomedikal yaklaşım üzerinde detaylı bir inceleme gerçekleştirilmiş ve daha sonra, Lacan'ın psikotik yapıya yönelik özgün çalışmaları üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla öncelikle klinik psikiyatri ve psikoloji alanlarında özellikle psikozun teşhis ve tedavisinde biyomedikal bir modeli referans alan yazarların makalelerinin yayınlandığı yedi temel kitap detaylı olarak incelenmiştir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Psikozun teşhis ve tedavisinde ana akım psikiyatride temel referans kaynaklar arasında kabul edilen bu kitaplarda psikozun nedensel açıklamalarına yönelik biyomedikal kavramsallaştırmaların ortak özelliği, psikotik belirtilerin kökenini nörolojik süreçlere, beyin kimyasına ve genetik faktörlere göre açıklamaları ve bu yüzden gözlemlenebilen semptomlara dayalı bir teşhis ve tedavi yaklaşımını benimsemiş olmalarıdır. Psikozun semptomlarına dayalı teşhis ve tedavi yöntemleri ise genellikle iki kritere göre açıklanmaktadır. Gözleme dayanan birinci kriter, belli bir anlam sistemi temelinde psikotik belirtilerin doğasını tespit etmeye odaklanırken sınıflama kriteri olan ikinci ölçüt ise bu belirtilerin sınıflandırılarak psikozun tanımlanmasına dayanmaktadır. Böylece gözlemlenebilen semptomlar ve bu semptomların kümelenmesi sonucu oluşturulan teşhis arasında nedensel bir ilişki kurulmaktadır. Sonuç olarak psikozun biyomedikal olarak kavramsallaştırılmasını referans alan tedavi stratejilerinin, biyolojik determinizm etiyojisine dayanan anamnez sorgulaması ve farklılaştırıcı teşhise atıfta bulunan çift yönlü bir bakış açısına göre işlediği ve psikofarmakolojik müdahalelerin ise temel bir amaca dönüştüğü gözlenmiştir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Dor, 1999; Hemsley, 1994;

Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinde psikozun tedavisine yönelik müdahalelerde biyolojik determinizme dayalı psikofarmakoloji ve davranışsal kognitif süreçlerden bahseden bu makalelerden sadece üçünün (Davison ve Neale, 2004; Ursano ve Silberman, 2004; Yager ve Gitlin, 2007), genel olarak psikanalitik terapi yöntemlerinden bahsettiği gözlenmiştir. Davison ve Neale'ın (2004) çalışmasında Freud'un, psikanalizi şizofreni tedavisine uygulamak için pek az şey yaptığı belirtilmiş ve ego yönelimli analitik çalışmaların ise şizofreni tedavisinde kısmen yararlı olabilse de analitik tedavilerin genel olarak psikozun tedavisinde yeterince etkili olmadığından söz edilmiştir. Ursano ve Silberman'ın (2004, s. 889) çalışmasında psikozun tedavisinde genel olarak psikanalizin psikofarmakolojiye göre etkisiz olduğu, psikoterapinin ise beyin organını değiştirmeyi amaçladığı ve beyin organının kimyasındaki değişimin ise davranışsal gözlemlerle anlaşılabilirliği belirtilmiştir. Son olarak psikiyatrik bozuklukların klinik görünümüyle ilgili daha kapsamlı olarak kabul edilebilen diğer çalışmada (Yager ve Gitlin, 2007) psikopatolojik belirtilerin sübjektif olarak nasıl deneyimlendiklerinin öneminden bahsedilmesine rağmen, özellikle psikotik yapıda sübjektivasyonun nasıl incelenebileceği ve böylece yapısal konumlanma açısından psikotik hastalara nasıl yaklaşılabilirliğine dair sistemli bir çalışma ortaya koyan Lacanyen yaklaşımdan bahsedilmediği gözlenmiştir. Dolayısıyla psikanalizin ve psikanalitik yaklaşımların genel olarak ana akım psikiyatri ve psikolojide daha çok biyolojik determinizm odaklı bir çerçevede ele alındığı sonucuna varılmıştır.

Ancak biyolojik determinizm, klinik psikanalizde geçerli olmayıp ruhsal süreçler düzeyinde işleyen nedensellik ise daha farklı yollardan ilerlemektedir (Dor, 1999). Lacanyen yaklaşımda tedavinin oryantasyonunu belirleyebilmek için analistin öncelikle yapısal bir teşhisi, diğer bir ifadeyle hastanın hangi ruhsal yapıda olduğunu netleştirebilmesi gerekmektedir (Lacan, 1966/2006). Yapısal teşhis ise semptomla dayalı sınıflandırma sistemine göre olmayıp konuşma işlevi açısından tanımlanmaktadır; çünkü fenomenolojik olarak kavranabilen semptomlar ile süjenin ruhsal yapısı arasındaki fark ancak hastanın söylemi aracılığıyla ortaya çıkabilmektedir (Lacan, 1966/2006; Melman, 1994). Lacan'ın psikotik yapıdaki tedavinin oryantasyonuna yönelik çalışmaları sırasıyla psikotik atak sonrasında Schreber'in yazdıklarını analiz ettiği psikoz semineri (1955-56/1993) ve psikotik atak yaşamayı önleme çalışması olarak değerlendirilebilecek Sinthome (le sinthome) (1975-76/2016) seminerinde merkezileştiği ifade edilebilir. Psikoz seminerinde Schreber'in yazdıklarının genel olarak baba işleviyle ilgili olduğunu belirten Lacan (1955-56/1993), Schreber'in hezeyanlarındaki baba işlevini, diğer ruhsal yapıların semptomlarındaki baba

işleviyle karşılaştırmış ve psikotik yapıdaki baba işlevinin *gerçek* düzenden gelerek etnolojik, dini veya mitsel özelliklerle süjenin konuşmasında devreye girdiğini belirtmiştir. Bu durumu “deliliğin sekreterleri” (secrétaire de l'aliéné) olarak yorumlayan Lacan, psikotik yapıdaki hezeyanların bir nevi sekreterlik görevini üslenerek *gerçek* babayla ilişkili *imgesel* bir form inşa etmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Böyle bir durumda sağaltımdaki asıl meselenin analistin ruhsal yapıya göre konumlanması olduğunu belirten Lacan, konumlanmadaki temel mekanizmanın ise psikanalitik dinleme üzerinden hastanın konuşmasının referans noktası olarak benimsenmesi olduğunu ileri sürmüştür (Lacan, 1955-56/1993, s. 213). Sinthome seminerinde ise Lacan (1975-76/2016), psikozun başlangıcının öngörülemez de psikotik yapının tıpkı camdaki görünmeyen bir kusur gibi her zaman orada varlığını sürdürebildiğini belirtmiştir. Örneğin psikotik yapıdaki kişilerin sanatsal çalışmalarını inceleyerek bu kişilerin herhangi bir psikotik atak yaşamamalarına karşın ürettikleri eserlerde psikotik yapının kendini ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Bu bağlamda James Joyce'un metinlerini inceleyerek Joyce'un ruhsal yapılanmasının büyük olasılıkla psikotik olduğunu ama sanatsal çalışmalarıyla psikotik bir atak yaşamayı engellediğini ifade etmiştir. Lacan, bu durumu “Sinthome” olarak açıklamış ve psikotik yapıdaki süjenin, *hesaptan/simgeselden düşen* göstereninin yerine koyabilecek bir form bulduğunu belirtmiştir. Bu noktada *gerçek*, *imgesel* ve *simgesel* düzenleri bir arada tutan ve temel gösteren olan Baba-nın-Adları'nın aynı zamanda Adlar-ın-Babası'na dönüştüğünü ifade etmiştir. Dolayısıyla sadece *simgesel* düzenin değil, aynı zamanda gerçek ve imgesel düzenlerin de yapısal olan bu üç düzeni bir arada tutma işlemi sağladıklarını ve bu sayede süjede psikotik bir dağılmanın yaşanmasının önüne geçildiğini ifade etmiştir (Lacan, 1975-76/2016). Böylece semptomun Sinthome'a olan dönüşümü sanatsal üretimin de önünü açmaktadır. Lacan'a göre, James Joyce'un eserlerinden olan “Ulysses”, Adlar-ın-Babası açısından, baba işlevine işaret eden ve bu bağlamda Sinthome'u oluşturan bir yapıdır (Lacan, 1975-76/2016, s.13).

Dolayısıyla Lacanyen kavramsallaştırmada genel olarak psikotik yapıya yönelik tedavi yaklaşımı, hastanın konuşmasına dayanan sübjektif bir nitelik taşımakta ve ancak psikanalitik dinleme ile desteklenebilmektedir. Ayrıca biyomedikal teşhis yönteminden farklı olarak diğer ruhsal yapılardaki baba işlevleriyle psikotik yapıdaki baba işlevinin dil alanı ve konuşma işlevinde nasıl ortaya çıktığı karşılaştırılarak psikotik yapı analiz edilebilmekte ve böylece tedaviye dair yapısal bir konumlanma belirlenebilmektedir (Lacan, 1955-56/1993, s. 212). Yapısal teşhisin belirleyicileri, bu durumda arzunun ekonomisinin kanıtı olan yapısal özellikler tarafından kodlanmış gösterenler olarak ortaya çıkmaktadırlar (Lacan, 1966/2006). Böylece yapısal bir temel gösteren olan Baba-nın-Adları, sınırlandırıcı bir kodlama mekanizması olarak işlev görmektedir ve aynı zamanda üç temel ruhsal yapının belirlenmesinde rol oynamaktadır

(Yaka, 2021). Bu ruhsal yapılar içinde baba metaforu, bir savunma mekanizması olarak dil alanında ve konuşma işlevinde bir gösteren olarak ortaya çıkmaktadır (Lacan, 1955-56/1993, s. 213; 1975-76/2016, s. 11; Yaka, 2021). Bu nedenle, Lacan'ın baba işleviyle ilgili çalışmalarına dayanarak, Baba-nın-Adları'nın, kodlayıcı bir temel gösteren olarak ayna evresinde baba metaforunun rolünü belirleyebildiği ve böylece bu kavramsallaştırma modelinin kısmen topolojik olarak şematize edilebileceği düşünülmüştür. Bu noktada, dil ve konuşma işlevinin asli bir unsuru olan gösterenlerin ruhsal yapıları temsil ettiği dikkate alınarak Lacan'ın gösteren zincirinin oluşumuyla ilgili topoloji matematiği çalışmalarından kısaca yararlanılmıştır (bkz. Şekil 2).

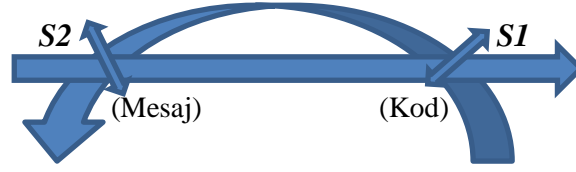
Şekil 2.

Nevrotik Yapıda Gösteren Zincirinin Oluşumu

Şekil 2'de görüleceği üzere nevrotik yapıdaki süjenin gösteren zincirinin oluşumunda, en az iki gösteren, S_1 ve S_2 olarak devreye girmektedir (bkz. Şekil 2). Anlamdan yoksun ilk gösteren olan S_1 , efendi (maître) gösteren olarak (simgesel), dil alanı ve konuşma işlevi içinde, bilgiyi (savoir) oluşturan ve anlamı (imgesel) sağlayan diğer gösteren olan S_2 'yi diyalektik olarak harekete geçirmektedir (Lacan, 1969-70/2007, s. 13). Böylece S_2 , Lacan'ın ifadesiyle "bütünsellik-bilgisi" (savoir-totalité) fantazisi için temel oluşturmaktadır (Lacan, 1969-70/2007, s. 33). Dolayısıyla ayna evresi aşamasından geçen süjenin, dilin etkisi olarak formasyonunda, bütünlemeye dair bir yüklemleme veya tamamlanma durumunu ifade etmektedir. Nevrotik için S_2 , ancak S_1 ile ilişkilendirilebildiği ölçüde anlam kazanabilmektedir. Bu yüzden, bütün S_2 'ler, süjeyi sadece S_1 için temsil edebilmektedirler (Fink, 1995). Yani nevrotik yapıda gösteren zincirinin oluşumunda S_1 'in kodlama olarak senkronik olan etkisi, sadece S_2 'nin diyakronik hareketiyle mümkün olabilmektedir. Bu aşamada, temel düzeydeki arzu grafiği üzerinden nevrotik yapıdaki *kapitone noktasının* (bkz. Şekil 1) oluşumunu sağlayan kod ve mesaj kesişim noktalarının, gösteren zincirinde (bkz. Şekil 2) sırasıyla S_1 ve S_2 'ye denk geldiği ileri sürülebilir (bkz. Şekil 3) (Lacan, 1966/2006, s. 681, 1969-70/2007).

Böylece, nevrotik yapıda arzunun ve gösteren zincirinin oluşumuna yönelik Lacan'ın her iki topolojik çalışması, aşağıdaki üçüncü şekilde, temel düzeydeki arzu grafiğine göre

simetrik, gösteren zincirine göre ise asimetrik bir şekilde, topolojik olarak yeniden şematize edilmeye çalışılmıştır (bkz. Şekil 3).

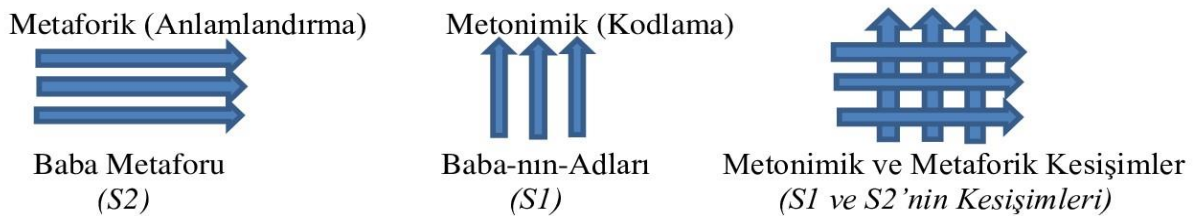

Şekil 3.

Gösteren Zincirinin Oluşumunda Kod ve Mesaj Kesişim Noktaları

Şekil 3'te görüleceği üzere diyakronik olarak mesajın başladığı S_2 noktasından (soldan sağa doğru) ilerleyen vektör, önce ters yönde (sağdan sola doğru) hareket eden ve efendi göstereni (S_1) temsil eden vektör tarafından kodlanmakta ve bu sayede anlam oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, nevrotik yapıdaki gösteren zinciri oluşurken S_2 'nin mesajı, S_1 'in koduna göre önceden belirlenerek ruhsal yapının oluşumu sağlanmaktadır.

Şekilde 3'te açıklanan topoloji temel alındığında, baba işlevi bağlamında üç temel ruhsal yapının oluşumunda, S_1 'in, kodlama mekanizması olarak primitif gösteren olan Baba-nın-Adları üzerinden metonimik bir şekilde geriye doğru dikey senkronik etkide bulunabildiği, ancak bu etkinin ise S_2 üzerinden mesaj veya anlamlandırma olarak diyakronik bir şekilde, baba metaforu üzerinden ileriye doğru yatay harekete geçirilebildiği ifade edilebilir (bkz. Şekil 4).

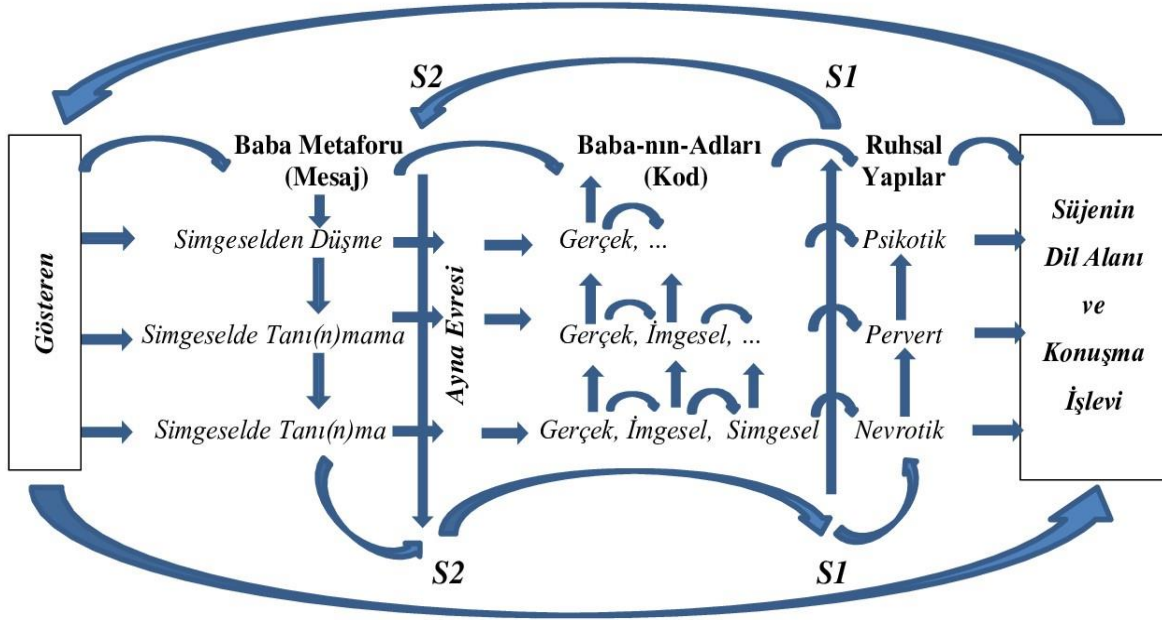
Şekil 4.

Baba İşlevi Bağlamında Gösteren Zincirinin Oluşumu

Bu nedenle, Şekil 4'te gösterilen Baba-nın-Adları kodlama mekanizmasını temsil eden üç dikey vektörün, sırasıyla *simgesel*, *imgesel* ve *gerçek* baba ile eşleştiği ve anlamlandırma mekanizmasını temsil eden üç yatay vektörün ise, gelen kodlamalara bağlı olarak oluşan üç

temel ruhsal yapıdaki savunma mekanizmalarını (simgeselde tanı(n)ma, simgeselde tanı(n)mama ve simgeselden düşme) temsil ettiği ifade edilebilir.

Dolayısıyla Lacanyen açıdan ruhsal yapıların baba metaforuna göre aynı zamanda bir savunma mekanizması olarak konumlandığı (Dor, 1999; Yaka, 2021) göz önünde bulundurularak, üç temel ruhsal yapının oluşumu, Lacan'ın temel düzeydeki arzu grafiği bir model olarak örnek alınıp, aşağıdaki baba işlevi grafiği üzerinden yeniden yorumlanmaya çalışılmıştır (bkz. Şekil 5).

Şekil 5.

Baba İşlevi Grafiği

Yukarıdaki grafikte görüleceği üzere temel düzeydeki arzu grafiğine (bkz. Şekil 1) benzer şekilde, süjeyi başka bir gösteren için temsil eden gösterenden (çünkü süje, her zaman başka bir gösteren için temsil edilmektedir) (bkz. Şekil 2), dil alanı ve konuşma işlevine doğru ilerleyen diyakronik süreç, kesintili yatay vektörlerle şematize edilmiştir. Süje, baba metaforu üzerinden S_2 'ye doğru diyakronik olarak ilerlediğinde, önce Baba-nın-Adları olarak bilinen S_1 kodlama noktalarından senkronik olarak geriye doğru dikey hareket etmekte ve daha sonra mesajın temsil edildiği nokta olarak kabul edilen ayna evresinden yatay geçmektedir. Bu aşamada S_1 ve S_2 arasındaki ilişkinin diyalektik işleyişi devreye girmekte ve sonuç olarak ruhsal yapının formasyonu oluşmaktadır (Lacan, 1969-70/2007). Daha sonra ruhsal yapılar dil alanında ve konuşma işlevinde, gösterenler olarak ortaya çıkmakta ve bu süreç, tekrarlı bir

biçimde süjenin dil alanı ve konuşma işlevinden gösterene doğru diyalektik bir etkileşim içinde gerçekleşmektedir (bkz. Şekil 5). Böylece herhangi bir ruhsal yapıdaki süjenin dil alanında ve konuşma işlevinde, baba işleviyle ilgili temel gösteren olan Baba-nın-Adları'nın (Yaka, 2021) *S1* olarak senkronik olan kodlama düzeyindeki yapısal özellikleri, baba metaforu üzerinden *S2* göstereni olarak diyakronik bir şekilde ortaya çıkabilmektedir (Lacan, 1955-56/1993, s. 212, 1966/2006, 1975-76/2016, s. 69). Bu bağlamda Freud'un nevrotik yapıdaki bastırma konseptini diğer ruhsal yapılarla ilişkilendirerek açıklayan yaklaşımından yola çıkarak (Breuer ve Freud, 1893-95/1955; Freud, 1894/2000, 1924/2000, 1925/2000), Lacan'ın da (1955-56/1993, 1975-76/2016) bastırmanın psikotik yapıda mevcut olmamasının nedenlerini diğer ruhsal yapılarla ilişkilendirerek araştırdığı dikkate alındığında, Lacanyen açıdan üç temel ruhsal yapının baba işlevi üzerinden de yorumlanabileceği düşünülmüştür. Dolayısıyla, baba işlevi grafiğinde topolojik olarak *S1* düzlemindeki yapısal bir kodlama olan Baba-nın-Adları'nın, *S2* düzleminde baba metaforu olarak psikotik yapıda *simgeselden düştüğü*, pervert yapıda *simgeselde tanınmadığı* (veya inkâr edildiği) ve nevrotik yapıda ise *simgeselde tanındığı* öne sürülebilir. Bu grafik, psikanalizde baba işlevi bağlamında yapısal teşhisin işleyiş doğasını anlamayı amaçlarken, semptomlar ile yapısal gösterenler arasındaki farkı vurgulayarak, ruhsal yapılarla ilişkilendirilen baba metaforuna göre analistin nasıl konumlanabileceğine dair (Yaka, 2021) kısmen topolojik bir bakış açısı sunabilmeyi hedeflemektedir.

Sonuç

Klinik psikanalizde psikolojik bir rahatsızlığın nasıl kavramsallaştırıldığı, yalnızca teorik bir düzlemde değil, aynı zamanda psikopatolojiye yönelik tedavi stratejilerinin belirlenmesi açısından da kritik bir role sahiptir. Psikoz, klinik olarak çeşitli teorik bakış açıları ve tedavi yöntemleri açısından hala tartışma konusu olan önemli bir ruhsal rahatsızlık olarak öne çıkmaktadır. Tarihsel olarak on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında, ruh sağlığı uzmanları psikozla ilgili çalışmalarında öncelikle gözlemlenebilir olan semptomlara öncelik vererek psikozu semptomlara göre sınıflandırmaya dayalı bir kavramsallaştırmayı geliştirmişlerdir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Bu durum, bir yandan psikopatoloji alanında biyolojik determinizme dayalı semptom odaklı bir sınıflandırma yaklaşımının gelişmesine neden olurken diğer yandan psikofarmakolojinin ruh sağlığı alanında küresel düzeyde bir araç olarak kullanılması yerine bir amaç haline dönüşmesine neden olmuştur (Lakoff, 2005; Leader, 2011). Böylece psikofarmakoloji alanındaki hızlanan gelişmelerle birlikte ana akım klinik psikiyatri ve

psikoloji alanlarında sübjektif deneyimlerin göz ardı edildiği bir biyomedikal kavramsallaştırma modeli, özellikle psikopatolojiye yönelik nedensel açıklamalarda ve tedavi uygulamalarında global düzeyde baskın hale gelmeye başlayarak psikanalitik kuramın ise bu disiplinlerde aşınmaya maruz kalmasına sebep olmuştur (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Lakoff, 2005; Leader, 2011; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Nitekim ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerinde psikozla ilgili Lacan'ın psikanalitik çalışmalarına atıf yapılmaması, bu olgunun açık belirtilerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Biyomedikal kavramsallaştırmadan farklı olarak klinik psikanalizde genel olarak sübjektif deneyim ve psikopatoloji, birbirini etkileyen karmaşık ilişkileri ifade etmektedir. Bu ilişkilerdeki arzulama biçimi, süjenin yapısal konumunu belirleyen önemli bir faktördür ve bu bağlamda ruhsal yapılar içinde ele alınan psikopatolojik durumlar, aynı zamanda arzulama ve sübjektif deneyimin özgün yansımaları olarak değerlendirilmektedirler (Dor, 1998, 1999). Hastaların sağladığı sübjektif bilgiler, genel olarak söylenen şey ve söylem işlevi ile sınırlı olmaktadır (Lacan, 1966/2006). Psikozun sübjektif faktörlerinin göz önünde bulundurulduğu yapısal yönelimli psikanalitik çalışmalarda, öncelikle bu genel çerçevenin geçerli olduğu gözlenmiştir. Freud'un (1924/2000) erken dönem psikanalitik çalışmalarına göre, psikotik bireylerde libidinal yatırım sürecinde nevrotiklerden farklı olarak, objelere doğru geri çekilme yerine egoya yönelme gerçekleşmektedir. Buradaki temel mekanizmanın baba kompleksiyle ilişkili olduğunu belirten Freud, psikotik hastaların hezeyanlarını da insanlar ve objelerle ilişki kurma çabaları olarak yorumlamıştır (Freud, 1924/2000). Freud'un baba kompleksi kavramını Lacan, dil alanı ve konuşma işlevi bağlamında baba işlevi üzerinden açıklayarak psikozu topolojik olarak yeniden yorumlamıştır. Ancak Freud'dan farklı olarak Lacan, ayna evresinde ego oluşumunun narsist bir yatırıma dayandığını ve ruhsal yapının temelinde paranoid bir durumun bulunduğunu ifade ederek süjenin psikotik bir yapıya doğru dağılmasının nedenini, temel bir gösteren olan Baba-nın-Adları'nın *hesaptan/simgeselden düşmesi* olarak açıklamıştır (Lacan, 1955-56/1993; 1975-76/2016, 1953-63/2017; Melman, 1994). Lacan'a göre psikotik yapının temelinde Baba-nın-Adları'nın *hesaptan/simgeselden düşmesi* sonucu *simgesel* düzende bir boşluk oluşmaktadır ve hezeyanlar ise bu boşluğu *imgesel* düzen üzerinden yeni anlamlarla doldurmaktadırlar (Lacan, 1955-56/1993). Lacan (1955-56/1993, s. 212), psikotik yapıdaki baba işlevini diğer ruhsal yapıların baba işlevleriyle karşılaştırdığında, hezeyanların genellikle *gerçek* düzene dair etnolojik, dini veya mitolojik nitelikler taşıyan *gerçek* baba işleviyle ilgili özellikler taşıdıklarını belirtmiştir (Lacan, 1955-56/1993).

Psikoza yönelik tedavi stratejilerinin ise temel kavramsallaştırmalara paralel olarak biyomedikal ve psikanalitik olmak üzere iki temel kavramsal yaklaşım etrafında biçimlendiği gözlenmiştir. Ana akım klinik psikiyatri ve psikolojide bu bağlamda temel referans kabul edilen kaynaklarda psikozun tedavisinin, biyomedikal olarak gözlemlenebilir semptomlara dayalı teşhis ile mümkün olduğu belirtilmektedir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Psikotik semptomların kökenini nörolojik süreçlere, beyin kimyasına ve genetik faktörlere bağlayan biyomedikal yaklaşım, gözlemlenebilir semptomlara dayalı teşhis ve tedaviyi genellikle iki kriter doğrultusunda uygulamaktadır. Birinci kriterde semantik yapı temelinde psikotik belirtilerin niteliklerini anlamaya yönelik bir vurgu bulunurken ikinci kriterde ise bu belirtilerin sınıflandırılması yoluyla psikozun tanımlanmaya çalışıldığı gözlenmiştir. Böylece tedavi stratejileri, biyolojik etiyojiye dayalı anamnez sorgulaması ve ayırt edici teşhisi içeren bir perspektifi yansıtarak psikofarmakolojik müdahaleleri ve davranışsal kognitif müdahaleleri temel hedef olarak belirlemektedirler. Bu kaynaklarda psikanalitik kurama dayalı açıklamalar kısmen yer bulurken Lacan'ın psikotik yapının kavramsallaştırılması ve tedavi süreçlerindeki yapısal konumlanmaya dair özgün katkılarına yer verilmediği gözlenmiştir (Corblatt ve diğerleri, 1999; Davison ve Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho ve diğerleri, 2004; Maher, 2004; Pratt ve Mueser, 2002; Sanislow ve Carson, 2004; Yager ve Gitlin, 2007). Bu bağlamda psikanalizin ve psikanalitik yaklaşımların, ana akım psikiyatri ve psikolojide daha çok biyolojik determinizme dayalı bir çerçevede ele alındığı düşünülmüştür. Ancak biyolojik perspektiften ayrışan Lacanyen kavramsallaştırmada semptomlarla süjenin ruhsal yapısı arasındaki fark, konuşma işlevi üzerinden incelenebileceği için tedavinin yönü öncelikle semptomların sınıflandırılmasından ziyade konuşma işlevine dayanan yapısal bir teşhise göre belirlenmektedir (Lacan, 1966/2006). Lacan'ın psikotik yapıya yönelik tedavi çalışmaları, psikotik atak sonrasında Schreber'in metinlerini incelediği psikoz semineri (1955-56/1993) ve psikotik yapıda olup psikotik atağı engelleme olarak yorumlanabilecek Sinthome (1975-76/2016) seminerinde odaklanmıştır. Psikoz seminerinde Schreber'in yazılarının genellikle baba işleviyle ilgili olduğunu belirten Lacan (1955-56/1993), psikotik yapının baba işlevini diğer ruhsal yapılardaki baba işlevleriyle karşılaştırarak psikotik yapıdaki baba işlevine işaret eden hezeyanları "deliliğin sekreterleri" olarak yorumlamıştır. Bu bağlamda tedavinin temel odak noktasının analistin, hastanın ruhsal yapısına uygun bir biçimde konumlanması olduğunu vurgulayan Lacan, bu konumlanmanın temel mekanizmasının ise hastanın ifadelerini referans alan psikanalitik dinleme olduğunu belirtmiştir (Lacan, 1955-56/1993, s. 213). Sinthome seminerinde ise psikozun başlangıcının tahmin edilemese de psikotik yapının süjede her zaman var olduğuna işaret etmiştir. James

Joyce'un eserlerini inceleyerek onun ruhsal yapısının büyük olasılıkla psikotik olduğunu belirten Lacan, Joyce'un sanatsal yaratımlarının psikotik atak yaşamasını önlediğini ifade etmiştir. Lacan, bu durumu *gerçek*, *imgesel* ve *simgesel* düzenlerini bir arada tutan Baba-nın-Adları'nın aynı zamanda Adlar-ın-Babası'na dönüştüğü şeklinde yorumlamıştır (Lacan, 1975-76/2016).

Özetle Lacanyen kavramsallaştırmada biyomedikal yaklaşımdan farklı olarak semptomun oluşumu, konuşma işlevi ve dil alanının etkisine bağlı olduğu için yapısal teşhis bunları dikkate almaktadır. Dolayısıyla psikotik yapıya yönelik tedavi yaklaşımı, psikanalitik dinleme ve hastanın konuşmasına dayanmaktadır. Lacanyen kavramsallaştırmada psikotik yapı, aynı zamanda diğer ruhsal yapılardaki baba işlevleriyle karşılaştırılarak analiz edilebilmektedir (Lacan, 1955-56/1993; Yaka, 2021). Bu analiz, psikotik yapının dil alanı ve konuşma işlevindeki baba işlevinin nasıl ortaya çıktığını dikkate alarak tedavi için yapısal konumlanmanın da belirlenmesine olanak tanımaktadır (Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016). Yapısal teşhisin belirleyicileri, arzunun ekonomisinin kanıtı olan yapısal özellikler tarafından kodlanmış gösterenler olarak ortaya çıkabilmektedirler (Lacan, 1966/2006). Süjenin yapısı, öncelikle arzusunun ekonomisinin önceden belirlenmiş bir profili tarafından karakterize edilmektedir (Dor, 1999) ve bu da stereotipik bir yörüngeyi takip ederek baba metaforu üzerinden istikrarlı yapısal özellikler olarak dil ve konuşma işlevinde ortaya çıkabilmektedirler (Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016). Böylece Lacan'ın baba işlevini kavramsallaştırmasında, Baba-nın-Adları'nın temel bir gösteren olarak ruhsal yapıları baba metaforu, dil alanı ve konuşma işlevi içinde ayna evresi aracılığıyla belirleyebildiği düşünülerek bu durumun aynı zamanda bir grafikte topolojik olarak yeniden yorumlanabileceği önerilmiştir (bkz. Şekil 2). Son olarak Lacanyen oryantasyonda ruhsal yapılanmaların baba işlevi bağlamında incelenmesi, Lacanyen kavramsallaştırmanın en özgün ve çarpıcı çalışmalarından biri olması nedeniyle (Yaka, 2021), bu çalışmada psikotik yapının baba işlevi bağlamında nasıl kavramsallaştırıldığı kapsamlı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Ana akım klinik psikiyatri ve psikoloji disiplinlerindeki biyolojik determinizm ilkesine göre konumlanan biyomedikal kavramsallaştırmadan farklı olarak Lacanyen klinik uygulamalarda, analistin yapısal konumu tedavi sürecini etkileyen önemli bir faktördür. Yapısal konumun belirlenmesinde ise baba işlevi önemli bir unsur olmaktadır (Yaka, 2021). Dolayısıyla bu çalışmada psikotik yapının, baba işlevi bağlamında Lacanyen olarak nasıl kavramsallaştırıldığı üzerinde durulması ve bu konuda Lacan'ın topoloji matematiği çalışmalarından kısmen yararlanılarak bir grafik önerilmesi, özellikle ruh sağlığı alanına klinik psikanalizin katkısı açısından çalışmanın önemi ve literatüre katkısı olarak ileri sürülebilir. Ancak Lacan'ın psikotik yapıyı incelerken özellikle alan topolojisinden kapsamlı olarak

yararlandığı düşünülürse bu çalışmada genel amacın dışına çıkmaması için Lacan'ın arzu grafiğinden ve de topoloji matematiği çalışmalarından kısaca bahsedilmesi, çalışmanın önemli sınırlılıklarından biri olarak değerlendirilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Çalışma tek yazarlıdır ve yazar çalışmanın tüm aşamalarını bireysel olarak yürüttüğünü beyan etmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazar çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek Beyanı:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Kurul Onayı:

Kuramsal derleme makaleleri için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Kaynakça

- Breuer, J. ve Freud, S. (1955). On the psychical mechanism of hysterical phenomena: Preliminary communication. İçinde J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. II)* (ss. 6-18). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis. (1893-1895)
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü* (2. Basım). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cornblatt, B. A., Green, M. F. ve Walker, E. F. (1999). Schizophrenia: Etiology and neurocognition. İçinde T. Millon, P. H. Blaney ve R. D. Davis (Edl.), *Oxford textbook of psychopathology* (ss. 277-310). Oxford University Press.
- Davison, G. C. ve Neale, J. M. (2004). Şizofreni. İçinde (I. Savaşır, Çev.). İ. Dağ (Çev. Ed.), *Anormal psikolojisi (Abnormal psychology)* (7. Basım, ss. 272-302). Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (1997)
- Dor, J. (1998). *Introduction to the reading of Lacan: The unconscious structured like a language* (1. Basım). Other Press.
- Dor, J. (1999). *The clinical Lacan* (1. Basım). Other Press.
- Evans, D. (1996). *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis* (1. Basım). Routledge.
- Fink, B. (1995). *The Lacanian subject: Between language and jouissance* (1. Basım). Princeton University Press.
- Freud, S. (2000). The neuro-psychoses of defence. İçinde I. Smith (Ed.), *Freud-complete works* (ss. 301-324). (1894). Erişim adresi: https://www.valas.fr/IMG/pdf/Freud_Complete_Works.pdf
- Freud, S. (2000). The loss of reality in neurosis and psychoses. İçinde I. Smith (Ed.), *Freud-complete works* (ss. 4092-4098). (1924). Erişim adresi: https://www.valas.fr/IMG/pdf/Freud_Complete_Works.pdf
- Freud, S. (2000). Negation. İçinde I. Smith (Ed.), *Freud-complete work* (ss. 4140-4143). (1925). Erişim adresi: https://www.valas.fr/IMG/pdf/Freud_Complete_Works.pdf
- Grigg, R. (2008). *Lacan, language, and philosophy* (1. Basım). State University of New York Press.
- Hemsley, D. R. (1994). Schizophrenia: Investigation. İçinde S. J. E. Lindsay ve G. E. Powell Edl.), *The handbook of clinical adult psychology* (2. Basım, ss. 295-308). Routledge.
- Ho, B. C., Black, D. W. ve Andreasen, N. C. (2004). Schizophrenia and other psychotic disorders. İçinde R. E. Hales ve S. C. Yudofsky (Edl.), *Essentials of clinical psychiatry* (2. Basım, ss. 189-241). American Psychiatric Publishing.
- Lacan, J. (1993). *The seminar of Jacques Lacan. Book III: The psychoses* (J. A. Miller, Ed. ve R. Grigg, Çev.). W.W. Norton & Company. (1955-1956)
- Lacan, J. (2006). *Ecrits: The first complete edition in English* (B. Fink, Çev.). W.W. Norton & Company. (1966)
- Lacan, J. (2007). *The other side of psychoanalysis. The seminar of Jacques Lacan. Book XVII* (J. A. Miller, Ed. ve R. Grigg, Çev.). W.W. Norton & Company. (1969-1970)
- Lacan, J. (2014). *Anxiety: The seminar of Jacques Lacan: Book X* (A. R. Price, Çev.). Polity Press. (1962-1963)
- Lacan, J. (2016). *The sinthome: The seminar of Jacques Lacan: Book XXIII* (A. R. Price, Çev.). Polity Press. (1975-1976)

- Lacan, J. (2017). *Baba-nın-Adları* (M. Erşen, Çev.). MonoKL. (1953-1963)
- Lakoff, A. (2005). *Pharmaceutical reason: Knowledge and value in global psychiatry* (1. Basım). Cambridge University Press.
- Leader, D. (2011). *What is madness?* (1. Basım). Hamish Hamilton Penguin Books.
- Maher, B. A. (2004). Delusions. İçinde H. E. Adams ve P. B. Sutker (Edl.), *Comprehensive handbook of psychopathology* (3. Basım, ss. 309-339). Springer.
- Melman, C. (1994). Paranoia. *The Letter: Lacanian Perspectives on Psychoanalysis*, 1 (Summer), 136–148.
- Nobus, D. (1998). Life and death in the glass: A new look at the mirror stage. İçinde D. Nobus (Ed.), *Key concepts of Lacanian psychoanalysis* (ss. 101-138). Rebus Press.
- Pratt, S. I. ve Mueser, K. T. (2002). Schizophrenia. İçinde M. M. Antony ve D. H. Barlow Edl.), *Handbook of assessment and treatment planning for psychological disorders* (ss. 375-414). The Guilford Press.
- Rose, J. (2003). The imaginary. İçinde S. Zizek (Ed.), *Jacques Lacan, critical evaluations in cultural theory, volume I: Psychoanalytic theory and practice* (ss. 7-32). Routledge.
- Rosenthal, M. ve Yudin, P. (1997). *Felsefe sözlüğü* (5. Basım) (A. Çalışlar, Çev.). Sosyal Yayınlar.
- Sanislow, C. A. ve Carson, R. (2004). Schizophrenia: A critical examination. İçinde H. E. Adams ve P. B. Sutker (Edl.), *Comprehensive handbook of psychopathology* (3. Basım, ss. 403-441). Springer.
- Ursano, R. J. ve Silberman, E. K. (2004). Psychoanalysis, psychoanalytic psychotherapy, and supportive psychotherapy İçinde R. E. Hales ve S. C. Yudofsky (Edl.), *Essentials of clinical psychiatry* (2. Basım, ss. 889-914). American Psychiatric Publishing.
- Yager, J. ve Gitlin, M. J. (2007). Psikiyatrik bozuklukların klinik görünüşleri. İçinde O. Karamustafaloğlu ve S. Gönenli (Çev.), B. J. Sadock ve V. A. Sadock (Edl.), *Kaplan & Sadock's comprehensive textbook of psychiatry* (8. Basım, ss. 964-1002). Güneş Kitabevi.
- Yaka, A. İ. (2021). Obsesyonel yapıda baba işlevinin Lacanyen açıdan incelenmesi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8 (2), 199-220. <https://doi.org/10.31682/ayna.815903>

Psychotic Structure, Paternal Function, and Lacanian Conceptualization

Summary

In clinical psychoanalysis, how a psychological disorder is conceptualized is not only important from a theoretical standpoint but also for determining the treatment approach for distinct mental structures. Psychosis is considered one of these significant issues due to its status as a crucial mental disorder that continues to be debated from various theoretical perspectives and treatment approaches. Historically, mental health professionals in the late nineteenth and early twentieth centuries prioritized observable symptoms of psychosis and developed a conceptualization based on the classification of those symptoms (Corblatt et al., 1999; Davison & Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho et al., 2004; Maher, 2004; Pratt & Mueser, 2002; Sanislow & Carson, 2004; Yager & Gitlin, 2007). While this situation led to the development of a symptom-oriented classification approach based on biological determinism, it also resulted in the transformation of psychopharmacology from being utilized as a tool to becoming an end goal in the realm of mental health on a global scale (Lakoff, 2005; Leader, 2011). Alongside the rapid advancements in psychopharmacology, a biomedical conceptualization model emerged within mainstream clinical psychiatry and psychology, neglecting the subjective experiences of patients. This model, particularly offering causal explanations for psychopathology and treatment practices, began to dominate the field globally, leading to a decline in the prominence of psychoanalytic theory (Corblatt et al., 1999; Davison & Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho et al., 2004; Lakoff, 2005; Leader, 2011; Maher, 2004; Pratt & Mueser, 2002; Sanislow & Carson, 2004; Yager & Gitlin, 2007).

By contrast, in clinical psychoanalysis, subjective experience and psychopathology are considered interconnected complexities. The form of desire within these relations significantly influences the subject's structural position, leading to psychopathological conditions within mental structures (Dor, 1998, 1999; Lacan, 1966/2006). According to Freud's (1924/2000) early psychoanalytic studies, in contrast to neurotics, psychotic individuals experience a shift towards the ego rather than withdrawal towards objects during the process of libidinal investment. Freud stated that the underlying mechanism is related to the father complex and interpreted the delusions of psychotic patients as efforts to establish relationships with people and objects (Freud, 1924/2000). Lacan later reinterpreted the father complex concept in the context of language and speech, highlighting the father function, and provided a topological redefinition of psychosis. Unlike Freud, Lacan proposed that in the mirror stage, ego formation is rooted in a narcissistic investment, and he emphasized a core paranoid state within the mental structure. He attributed the subject's disintegration into a psychotic structure to the

falling away of the primordial signifier, Names-of-the-Father (Lacan, 1955-56/1993, 1975-76/2016, 1953-63/2017; Melman, 1994). Lacan (1955-56/1993) noted that in comparing the paternal function in psychotic structures to other mental structures, delusions often exhibit traits of the *real* father function, which can include ethnological, religious, or mythological attributes (Lacan, 1955-56/1993).

In mainstream psychiatry and psychology, it is noted that treatment relies on diagnosis and assessment based on observable symptoms. Treatment strategies target biological causes, incorporating psychopharmacology and cognitive interventions. While psychoanalytic explanations are addressed, Lacan's distinctive insights on psychotic structure and treatment are have not been covered (Corblatt & diğerleri, 1999; Davison & Neale, 2004; Hemsley, 1994; Ho et al., 2004; Maher, 2004; Pratt & Mueser, 2002; Sanislow & Carson, 2004; Yager & Gitlin, 2007). Lacan's work on treating psychotic structure concentrates on analyzing Schreber's texts in the psychosis seminar (1955-56/1993) after a psychotic episode and the Sinthome seminar (1975-76/2016), addressing the prevention of psychotic attacks within the structure. He contrasts the paternal function's interpretation in the psychotic structure with other psychic structures, terming the related delusions as the "secretaries of madness" (Lacan, 1955-56/1993). Finally, given its uniqueness and significance within Lacanian orientation, the comprehensive exploration of how the paternal function conceptualizes the psychotic structure is a standout feature of this study (Yaka, 2021). In Lacan's conceptualization of the paternal function, the Names-of-the-Father is proposed as a fundamental signifier within the father metaphor, influencing psychic structures through the domain of language, speech, and the mirror stage. This conceptualization is further illustrated as the "father function graphic" in a partial topological reinterpretation, as shown in Figure 5.